

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra germanistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Německé idiomy obsahující názvy zvířat a jejich české ekvivalenty
German idioms containing animal names and their Czech equivalents

Tereza Matysková

Vedoucí práce: doc. Dr. phil. PhDr. Dalibor Zeman, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání – Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Německé idiomy obsahující názvy zvířat a jejich české ekvivalenty potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 12.7. 2021

Chtěla bych poděkovat p. docentovi PhDr. Daliborovi Zemanovi, Ph.D., za vedení práce,
pomoc a cenné připomínky.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce si klade za cíl blíže představit německé idiomy obsahující názvy zvířat a porovnat je s jejich ekvivalenty v češtině na základě míry ekvivalence. Práce má teoretickou a praktickou část. Teoretická část se blíže věnuje frazeologii jako lingvistické disciplíně, její historii, rozdělení frazémů, nastínění míry ekvivalence a strategii překladu frazémů. Praktická část obsahuje konkrétní německé idiomy, sesbírané z lingvistického slovníku. Tyto zvolené idiomy rozděluje do skupin podle míry ekvivalence, nabízí k nim vhodný český ekvivalent, popisuje jejich význam a ukazuje příklady užití těchto idiomů v kontextu. Tato práce zjistila, že převažují úplně ekvivalentní idiomy a tím potvrdila hypotézu, že mezi českými a německými idiomy s názvy zvířat panuje vysoká míra úplné ekvivalence.

KLÍČOVÁ SLOVA

frazeologie, frazém, idiom, míra ekvivalence

ABSTRACT

This bachelor thesis aims to introduce German idioms containing animal names and compare them with their equivalents in Czech on the basis of the degree of equivalence. The thesis has a theoretical and a practical part. The theoretical part is devoted to phraseology as a linguistic discipline, its history, the division of phrasemes, the outline of the equivalence degree and the strategy of phraseme translation. The practical part contains specific German idioms, collected from linguistic dictionary. It divides these selected idioms into groups according to the degree of equivalence, offers a suitable Czech equivalent, describes their meaning and shows examples of the use of these idioms in context. This work found out that fully equivalent idioms predominate and thus confirmed the hypothesis that there is a high degree of full equivalence between Czech and German idioms with animal names.

KEYWORDS

phraseology, phraseme, idiom, degree of equivalence

Obsah

Úvod.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Frazeologie a idiomatika jako věda	10
1.2 Historie frazeologie a idiomatiky	12
1.2.1 Historie české frazeologie a idiomatiky	12
1.2.2 Historie německé frazeologie a idiomatiky	13
2 Frazém a idiom	15
2.1 Frazém.....	15
2.1.2 Znaký frazémů.....	16
2.2 Idiom	19
2.2.1 Metaforické idiomy	19
3 Klasifikace frazémů podle Haraldá Burgera	20
3.1 Základní členění	20
3.1.1 Referenční frazémy	20
3.1.2 Strukturní frazémy	21
3.1.3 Komunikační frazémy	21
3.2 Syntaktické členění	22
3.3 Speciální skupiny frazémů	22
4 Míra ekvivalence podle Helgunde Henschel	26
4.1 Typy ekvivalence	26
4.1.1 Úplná ekvivalence	26
4.1.2 Částečná ekvivalence	28
4.1.3 Čistě sémantická ekvivalence	29
4.1.4 Nulová ekvivalence	29
4.2 Falešní přátelé (Falsche Freunde)	31

5 K překladu frazémů a idiomů	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST	34
6 Úvod do praktické části	34
7 Rozdělení podle míry ekvivalence.....	35
7.1 Úplné ekvivalenty	35
7.2 Částečné ekvivalenty.....	50
7.3 Čistě sémantické ekvivalenty	55
7.4 Nulové ekvivalenty	58
8 Vyhodnocení praktické části.....	61
Závěr	64
Resumé.....	66
Bibliografie	68
Internetové zdroje	69

Úvod

Tato práce se zabývá německými idiomy, které obsahují názvy zvířat. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou.

V teoretické části se věnuji obecně frazeologii jako lingvistické disciplíně a její historii a vývoji na českém i německém území. Vymezuji blíže pojem „frazém“ a „idiom“ a zabývám se jejich vlastnostmi, abychom frazémy bezpečně rozeznali od ostatních, pravidelných vrstev jazyka. Dále se práce věnuje podrobné klasifikaci frazémů podle Haralda Burgera. Podklad pro teoretickou část tvoří znalosti Haralda Burgera v první řadě proto, že jde o práci germanistickou, která by se měla řídit německy mluvícím vědcem. Harald Burger je také vlivným autorem v oboru frazeologie, jeho kniha shrnující všechny důležité poznatky o frazeologii, *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*, vyšla již pětkrát, jelikož je dosud aktualizována o nové objevy. Zpracována je i míra ekvivalence, které slouží jako teoretická průprava k praktické části. Rozděleny jsou čtyři typy ekvivalence podle Helgunde Henschel a nechybí ani speciální případ falešných přátel. V neposlední řadě se teoretická část zabývá strategií překladu frazémů.

Ve druhé, praktické části, se práce věnuje vybranému vzorku německých idiomů se zvířaty. Tyto idiomy jsou zde vysvětleny, je k nim přiřazen vhodný český ekvivalent a jsou rozděleny do skupin na základě míry ekvivalence. K praktické části byla nutná práce se slovníky a to především se slovníkem *Duden* a několik svazky *Českého slovníku frazeologie a idiomatiky*, které byly velmi nápomocné při hledání odpovídajících ekvivalentů v českém jazyce. Dále je uvedeno i konkrétní použití těchto idiomů a to jak v německy, tak v česky psaných textech. Příklady použití čerpám z *Českého národního korpusu* a z německého *DWDS Textkorpora* a jde o příklady současné i historické.

Cílem práce je blíže představit vybrané německé idiomy, které obsahují názvy zvířat, vyhledat vhodné české překlady a zjistit míru ekvivalence. Předpokladem je, že míra úplné ekvivalence bude vysoká, nejen kvůli tomu, že jsou zvířata velkou součástí našeho života. Díky historické provázanosti obou států a paralelnímu vývoji obou jazyků se na poli idiomatiky nejspíše extrémní diskrepance neobjeví. Úkolem praktické části je pak tuto hypotézu potvrdit nebo vyvrátit.

Hlavní motivací pro tuto práci je to, že frazémy a idiomy považuji za velmi zajímavou a pestrou část jazyka, která dokáže oživit a ozvláštnit texty i promluvy. Zároveň mám jako

student cizích jazyků pocit, že frazémům není při výuce jazyků věnována dostatečná pozornost, i když je v našem rodném jazyce využíváme dnes a denně a náš projev v cizím jazyce díky nim může znít plynuleji a přirozeněji. Sekundární motivací je ale samozřejmě i láska ke zvířatům.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Frazeologie a idiomatika jako věda

Samotná existence těchto disciplín, frazeologie a idiomatiky, je přirozená pro každý jazyk a odráží jazykovou kulturu. Každý národ má frazémy, které jsou pro něj nějak specifické.¹ Je přirozené studovat frazeologii napříč jazyky, protože se tím může objasnit původ mnoha frazémů.²

Frazeologie a idiomatika je propojená s ostatními jazykovými disciplínami, jako syntax, morfologie nebo pragmatika, které v minulosti dali této vědě vzniknout, projevuje se ale i v oborech mimo lingvistiku. Například literatura často frazémů využívá v textech, a naopak historie je obor, ze kterého mnoho frazémů pochází.³ Zásah tolika disciplín do frazeologie ale někdy dělá výzkum jen složitějším, protože není dohodnuta žádná jednotná metodologie.⁴

Pokud se budeme bavit obecně o kombinování prvků v jazyce, musíme brát v úvahu to, zdali se prvky významově dají spojit dohromady, tak, aby výsledek byl smysluplný. Sekundárně musíme respektovat pravidla například gramatická nebo syntaktická.⁵

Tato pravidla ale při vyvážení frazémů neplatí, jsou tak v jazyce unikátem a mluvíme o nich jako o anomálii. Čermák říká, že: „*je nutné jejich výskyt hledat většinou v neproduktivních a nevyužívaných oblastech kombinatoriky jazykových prvků.*“⁶ Jako příklad nám poslouží frazém *psí počasí*, který je rozhodně anomální, protože zde není dodrženo sémantické pravidlo. Co vlastně znamená, že je počasí psí? To se musí každý zkušenostmi naučit. Pes a počasí jsou běžně významově neslučitelné prvky.⁷

František Čermák ve své knize *Frazeologie a idiomatika česká a obecná* popisuje frazeologii a idiomatiku takto:

¹ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 26.

² GRANGER, Sylviane a Fanny MEUNIER. *Phraseology: an interdisciplinary perspective*. 2008, s. 202.

³ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 13-16.

⁴ GRANGER, Sylviane a Fanny MEUNIER. *Phraseology: an interdisciplinary perspective*. 2008, s. 202.

⁵ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 25.

⁶ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 28.

⁷ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 28.

„Disciplína idiomatiky a frazeologie se zabývá studiem a popisem frazémů a idiomů všech úrovní, kvůli jejich početnosti především však studiem lexémů víceslovných. Není to zvláštní jazyková rovina (...), je to ale oblast ustálených anomálních kombinací (syntagmatických a paradigmatických) forem vždy nižšího řádu, které jsou komplementární k oblasti pravidelných jazykových kombinací všeho druhu a na všech relevantních rovinách (každá rovina, jejíž jednotky jsou nadány významem – sémantikou); rezultující frazém, uložený v systému, je pak členem vyššího řádu než jsou komponenty.“⁸

Pro úplné pochopení toho, co je uvedeno výše, je třeba si vysvětlit pojmy syntagma a paradigma. Syntagma je vlastně pozice nebo pořadí⁹. Můžeme si ji představit, jako menu v restauraci, kdy máme dané pořadí, předkrm, hlavní jídlo, dezert. Paradigma je poté substituce nebo nějaká množina slov, to, co konkrétně můžeme do menu dosadit. Každé slovo patří do nějaké paradigmatické skupiny, kde jsou všechny členy ekvivalentní a lze je mezi sebou volně substituovat¹⁰. Syntagma má pak zajistit slučitelnost těchto paradigm¹¹.

Pokud jde o rovinu pravidelného jazyka jsou nejproduktivnější kolokace. Ty vytváříme na základě syntaktických pravidel, jako je valence. Valence se projevuje zejména v přísudku a znamená, že sloveso lze zkombinovat s jiným slovem v souladu s jeho valencí, která nám říká, jak tato paradigma musí vypadat, například jestli musí být ve formě dativu nebo akuzativu. To jestli jsou dvě slova kompatibilní zároveň určuje i jejich sémantická podobnost, která je nutná.¹²

Výjimkou jsou opět frazémy a idiomy, kde dochází i ke kombinaci prvků, které žádné společné sémantické rysy nemají. Typické pro frazémy je také to, že u nich nemůžeme spolehlivě analyzovat například pády nebo větné členy jako jsme z pravidelného jazyka zvyklí. Tato analýza se dá použít jen pro jednotlivé komponenty a slouží pouze k formální klasifikaci frazémů.¹³

⁸ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 25.

⁹ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 28.

¹⁰ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 26-27.

¹¹ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 28.

¹² ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 29-30.

¹³ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 25-26.

Frazeologie a idiomatika ale není jen množinou všech nevšedních jevů v jazyce, naopak jde o velmi důležitou oblast jazyka, která ale bohužel není dostatečně probádána.¹⁴

1.2 Historie frazeologie a idiomatiky

Frazeologie i idiomatika prošly každá svým, ale obě dlouhým vývojem. Výraz *frazeologie* vznikl z latinského *phraseologia*, což je slovo původem z řeckého *phrasis*, *phrazein*. Podle Čermáka byl původní význam frazeologie „*nauka o způsobu vyjádření*“.¹⁵

Výraz *idiom* poté vznikl přímo z řeckého idióma, znamenající „*osobní zvláštnost, především jazykovou*“. Začít používat termín *idiom* také trvalo mnohem déle. Oba termíny se dnes považují za paralelní.¹⁶

Frazeologie se sice vyvíjela dlouho, nicméně se ale stejně dá považovat za velmi mladý obor, protože intenzivní a mezinárodní výzkum začal až nedávno, v 70. letech 20. století. Předtím byla na poli frazeologie dominantní hlavně díla v ruštině, kde se věda začala rozvíjet již o 30 let dříve, v roce 1940.¹⁷ Navíc je do dobré zmínit, že každý na problematiku stále nahlíží trochu rozdílně. Jazyk se stále mění, což znamená, že bude v oboru frazeologie stále co zkoumat.¹⁸

V Evropě vznikl v roce 1999 spolek EUROPHARS, neboli „*Europäische Gesellschaft für Phraseologie*“, který dnes sídlí ve švýcarském Curychu. Snaží se o podporu jak evropského, tak mimoevropského výzkumu frazeologie, snaží se o spojení s ostatními vědami, podporuje mladé vědce, vydává na toto téma literaturu a pořádá semináře. Díky tomuto spolku navíc frazeologický výzkum začíná být stabilní.¹⁹

1.2.1 Historie české frazeologie a idiomatiky

Frazeologie se dlouhou dobu studovala odděleně od paremiologie, vědy, která je historicky starší než sama frazeologie, a která se zabývá příslovími. Poprvé tyto dvě větve spojil až František Ladislav Čelakovský v knize z roku 1852, *Mudrosloví národu*

¹⁴ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 24.

¹⁵ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 482.

¹⁶ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 482.

¹⁷ FIEDLER, Sabine. *Somewhat caught between lexicology and syntax: a look at Phraseology* [online]. [Navštíveno 29.5.2021].

¹⁸ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 482.

¹⁹ EUROPHAS [online]. Dostupné z: <http://www.europhras.org/de/europhras>. [Navštíveno 29.5.2021].

slovanského v příslovích. Připojena jest sbírka prstonárodních českých pořekadel. Toto dílo je dodnes validní, ačkoliv je jasné, že má nejspíš mnoho chyb, vzhledem k tomu, že nevíme, jak Čelakovského ovlivnila znalost jiných jazyků. Obě tyto disciplíny jsou chápány společně a je na ně nahlíženo deskriptivně, tzn. popisuje se aktuální stav těchto teorií a nejde jen o preskriptivní pravidla toho, jak je to „správně“²⁰ až ve *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* (neboli SČFI, F. Čermák a J. Hronek, 1982).²¹

20. století je celkově ve znamení největšího pokroku ve frazeologii a idiomatice. Poprvé například vycházejí sbírky citátů (*Václav Flajšhans: Živá slova. Sbírká slavných výroku, citátů, hesel, průpovědí atd., 1915*). I v této době ale vychází díla, která jsou sice významná, jako *Lidová rčení* od překladatele Jaroslava Zaorálka²², která ignorují rozdíl mezi synchronním – současným a diachronním – historickým kontextem, a proto není dílo úplně spolehlivé. Zatím nejaktuálnější a nejmoderněji zpracovanou knihou je pak *Idiomatika a frazeologie češtiny* (1982), zde jsou zkoumány už i syntagmatické a paradigmatické vztahy, na idiomatiku se nahlíží především sémanticky a ve frazeologii se soustředí na kombinace komponentů.²³

1.2.2 Historie německé frazeologie a idiomatiky²⁴

Na poli frazeologie byly zpočátku zkoumána jen přísloví. Nezkoumaly se ale jejich zvláštnosti, naopak šlo hlavně o jejich shromažďování. Nejstarší německou sbírkou přísloví je *Der Deutschen Weißheit* (M.F. Peters). Tato sbírka úplně vynechává idiomy. V pozdějších dílech se pak idiomy objevovat začaly, nicméně nebylo jasné, co to ty idiomy vlastně jsou. Při překladu svého díla si F. Engels stěžoval na nedostatek materiálů k idiomům, které chyběly jak ve slovnících, tak v gramatických sbírkách. Poprvé idiomy od ostatních fixních frazémů oddělil až K. F. W. Wander v díle *Das Sprichwort, betrachtet nach Form und Wesen, für Schule und Leben, als Einleitung zu einem großen volksthümlichen Sprichwortschatz* (1836). Velkým krokem v před pro německou frazeologii bylo dílo F. Seilera *Deutsche Sprichwörterkunde* (1922). Zabývá se zde otázkami ve frazeologii stále aktuálními a snaží se podnítit čtenáře, aby tuto vrstvu jazyka

²⁰ A Word on 'Descriptive' and 'Prescriptive' Defining [online]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/descriptive-vs-prescriptive-defining-lexicography>.

²¹ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 483 - 484.

²² ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 484.

²³ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 484 - 486.

²⁴ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1982, s. 10 – 27.

více studovali. Frazeologií německého jazyka se zabývali i sovětští vědci, V.V. Vinogradov nebo I.I. Černyševa, která napsala úplně první přehled německé frazeologie. Ve 20.století se frazeologii věnovali hlavně autoři z NDR, jmenovitě například R. Klappenbach (*Feste Verbindungen in der deutschen Gegenwartssprache*, 1961 a *Probleme der Phraseologie*, 1968) nebo E. Agricolas (*Wörter und Wendungen*, 1962).

Aktuálně je jedním z nejvýznamnějších lingvistů zabývajících se frazeologií německo-švýcarský profesor germánské filologie Harald Burger²⁵.

²⁵ Universität Zürich. Dostupné z: <https://www.ds.uzh.ch/static/cms/pfs/personen.php?detail=26>.

2 Frazém a idiom

2.1 Frazém

Pojem frazém a idiom není lehké definovat. Definic je sice mnoho, ale ne všechny jsou vyhovující a navíc se definice mezi autory liší. Frazém je podle Haralda Burgera: „*Výraz, který má víc než jedno slovo, a jde o kombinace slov, která jsou německým mluvčím přesně v této kombinaci známá.*“²⁶ František Čermák pak frazém definuje jako: „*jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojení), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo)*“.²⁷ Frazém také můžeme jinak označit jako pevné slovní spojení nebo frazeologické slovní spojení. Jednotlivé členy frazémů pak označujeme jako komponenty a lingvistická disciplína, která se frazémy zabývá se nazývá frazeologie.²⁸ Čermák zdůrazňuje, že je třeba si dávat pozor, abychom frazémy a idiomy nezaměňovali s homonymy. Homonyma jsou v textu méně četná a mají jiný význam.²⁹ Pozor také na „fráze“, které se často mylně řadí do frazeologie, ale nepatří sem.³⁰

V německém jazyce se frazémy často pojí s částicemi jako doch, übrigens, überhaupt, ja denn auch, ganz a další.³¹

Frazémy mohou být v mnoha věcech rozdílné.³²

1. délka

Gutten Appetit – dvě slova

Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen – deset slov

2. syntaktická funkce a vnitřní struktura

Gelegenheit macht Diebe – celá věta

das Rote Kreuz – nominální fráze

²⁶ BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. s. 11.

²⁷ ČERMÁK, František. KORPUS. s. 31.

²⁸ BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2010, s. 11.

²⁹ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 32.

³⁰ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 25.

³¹ GRANGER, Sylviane a Fanny MEUNIER. *Phraseology: an interdisciplinary perspective*. 2008, s. 199.

³² BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2010, s. 12-14.

3. morfosyntaktické chování

er rauft sich die Haare/ sie raufen sich die Haare - lze časovat

Guten Appetit – nelze časovat

4. nápadnost

Gang und gäbe – vypadá jako každé jiné slovní spojení v němčině

an jemandem einen Narren gefressen haben – hned poznáme, že jde o frazém

5. jasnost významu

sich Zähne putzen – význam je nám z jednotlivých komponentů jasný, je doslovný

Öl ins Feuer gießen – přenesený význam

6. vzor

Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen – žádný vzor

hin und her – podle vzoru, navíc jde o aliteraci, používanou jako estetický prvek

7. původ

Sein oder Nichtsein, das ist hier die Frage – pochází z Shakespearova Hamleta

Většina frazémů ale jasný zdroj nemá.

2.1.2 Znaky frazémů

Znaky frazémů podle Haralda Burgera.

2.1.2.1 Polylexikalita³³

Polylexikalita je ta vlastnost frazémů, která nám říká, že se skládají z více než jednoho slova. Což znamená alespoň ze dvou ortograficky oddělených jednotek. Žádná horní hranice pro to, jak může být frazém dlouhý z lexikálního hlediska není, ze syntaktického hlediska je pak takovou hranicí věta. Výjimkou jsou přísloví a další kratší texty, které mohou mít vět i více, podmínkou však je, že musí být obecně známá. Pozor je třeba si dávat na složeniny neboli kompozita, která se v němčině hojně objevují, podle Burgera ale nepatří do oboru frazeologie.

³³ BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2010, s. 15 - 16.

2.1.2.2 Ustálenost³⁴

Frazém známe přesně v této kombinaci, běžně se tak používá a tyto kombinace nelze měnit. V paměti se nám ukládají jako jednotky. Opakem frazému je pak volné slovní spojení, což znamená, že slova můžeme volně kombinovat. Z frazémů nelze udělat vztažnou větu.

Das ist kalter Kaffee - „dlouho známé, nezajímavé“, frazeologické slovní spojení

Das ist Kaffee, der Kalt ist – volné slovní spojení

Běžně nemůžeme frazém převést ani do plurálu nebo u něj měnit čas.

Otto hat einen Narren an Emma gefressen (perfektum)

Otto frisst einen Narren an Emma (přezentum) - neplatná kombinace, bez kontextu nemá doslovný význam

Pokud jde o frazémy s vysokým stupněm idiomatičnosti, nelze jednotlivé komponenty nahrazovat, a to ani synonymním výrazem.

die Flinte ins Korn werfen – frazém

die Flinte in den Hafer werfen - volné slovní spojení

Tyto restriktce jsou nejzřetelnější u tzv. unikátních komponentů. **Unikátní komponenty** jsou slova, které nenajdeme mimo frazém.

klipp und klar – když řekneme *klipp*, musíme dodat *und klar*, protože *klipp* existuje pouze v tomto spojení, nelze ani změnit pořadí komponentů

gang und gäbe

im Nu

Nejnovější studie ale ukázaly, že naprostá většina frazémů má možnost substituce a tudíž může jeden frazém mít více variant.

seine Hand im Spiel haben – *seine Hände im Spiel haben* (změna v čísle)

sich etw. im Kalendar anstreichen – *sich etw. rot im Kalendar anstreichen* (změna v délce, přidali jsme slovo)

³⁴ BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2010, s. 16 - 25.

Zajímavostí jsou pak v tomto ohledu zejména tzv. územní duplikáty. Jde o různé synonymní lexémy, které se liší tím, v jaké části země se používají. Největší rozdíly jsou znatelné zejména mezi severem a jihem. Důležité jsou i varianty rakouské němčiny.³⁵

Brötchen (na severu) x Semmel (na jihu)

2.1.2.3 Idiomaticčnost³⁶

Idiomaticčnost je vlastností frazémů, která znamená, že alespoň nějaká část frazému má přenesený, idiomatický význam, který nelze z komponentů doslovně odvodit. Je tedy rozdíl ve frazeologickém a volném významu jednotlivých komponentů. Čím větší je rozpor mezi frazeologickým a doslovným významem frazému, tím víc je frazém idiomatický.

Plně idiomatické frazémy - každý komponent těch frazémů má přenesený význam

jemandem einen Korb geben – doslovný význam je „dát někomu koš“ (český frazém „dát někomu košem“), ten ale nikomu nedáváme, frazém přeneseně znamená „někoho odmítnout“

gang und gäbe – případ unikátních komponentů, které jsou vždy plně idiomatické

Částečně idiomatické frazémy – některý z komponentů má přenesený význam

blinder Passagier – „slepý pasažér“ (česky černý pasažér), někdo kdo využívá veřejnou dopravu bez toho aniž by měl jízdenku, jde o částečně idiomatický frazém, protože se opravdu jedná o pasažéra, tudíž si jedna část frazému zachovala svůj doslovný význam

Ne-idiomatické frazémy - žádný z komponentů nemá přenesený význam, frazém je doslovně přeložitelný

sich die Zähne putzen – čistit si zuby, žádný sémantický rozdíl mezi frazeologickým a doslovným významem

³⁵ PALM, Christine. *Phraseologie: eine Einführung*. 1997, s. 29.

³⁶ BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2010, s. 26 - 27.

2.2 Idiom

Jde o nejběžnější označení pro plně idiomatický frazém, který nedovoluje žádné změny ve struktuře. Jako částečný idiom (Teil-Idiom) označuje Harald Burger částečně idiomatické frazémy. Nejvhodnějším výrazem pro frazémy, které nejsou idiomatické, je podle něj kolokace. Idiomy řadíme pod referenční nominativní frazémy.³⁷

Název idiom je preferován u slovních spojení, která analyzujeme ze sémantického hlediska. Pokud analyzujeme spojení podle jeho formálních rysů, nazýváme ho frazémem. Jinak se ale v dnešní době obě tato označení většinou považují za synonymní.³⁸

2.2.1 Metaforické idiomy³⁹

Metaforické idiomy, jsou takové idiomy, které můžeme číst, interpretovat, dvěma různými způsoby. Obě interpretace se ale nemohou vyskytnout ve stejném kontextu nebo situaci.

jemandem ein Korb geben – případ homonymie, tento frazém jde interpretovat buď doslovně („dát někomu koš“) nebo s přeneseným významem („někoho odmítnout“), tyto dva významy spolu ale nemají vůbec nic společného

das fünfte Rad am Wagen (sein) – mezi doslovným a frazeologickým významem je metaforická spojitost, páté kolo u vozu je zbytečné

³⁷ BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2010, s. 33.

³⁸ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. 2007, s. 33.

³⁹ BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2010, s. 65.

3 Klasifikace frazémů podle Haralda Burgera ⁴⁰

Klasifikace frazémů není jednoduchá věc a ne každý badatel je klasifikuje stejně. Většina frazeologů ale ke klasifikaci používá kombinaci sémantických, syntaktických a pragmatických kritérií, přičemž jejich váha je odlišná. V dnešní době už podle Burgera panuje v klasifikaci frazeologizmů velká shoda a on sám se ve své klasifikaci přizpůsobuje nejnovějším výzkumům.

3.1 Základní členění

Rozdělení podle funkce frazémů v komunikaci.

3.1.1 Referenční frazémy

Referenční frazémy odkazují na předměty, děje nebo skutečnosti, ať už reálného nebo fiktivního světa. Dále se ze sémantického hlediska dělí na nominativní a prepoziční.

jemanden übers Ohr hauen

3.1.1.1 Nominativní frazémy

Jsou větně členské, označují předměty a děje.

Nominativní frazémy dále dělíme podle stupně idiomatičnosti (tedy ze sémantického hlediska) na:

1. idiomy – idiomatická slovní spojení, jejichž význam nelze odvodit

aus der Haut fahren

2. částečné idiomy – jedna část spojení je idiomatická zatímco druhá si zachovává svůj význam

Blinder Passagier

3. kolokace – nulová nebo jen malá idiomatičnost

Dřív byly kolokace opomíjeny, dnes ale nabývají na důležitosti. Po přezkoumání jazykového korpusu se přišlo na to, že některá spojení jsou zkrátka upřednostňován.

sich die Zähne putzen

⁴⁰ BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2010, s. 31 - 58.

Upřednostňujeme „čistit“ spíše než „mýt“ si zuby.

Toto dělení není striktní a mezi jednotlivými členy je pohyblivá hranice.

3.1.1.2 Prepoziční frazémy

Jsou větné a fungují jako prohlášení o předmětech a dějích.

Prepoziční frazémy dělíme na:

1. fixní fráze - jsou to větné formulace, které jsou pomocí spojovacích prvků (das, du...) přímo závislé na kontextu

Některé jsou více idiomatické, např.: *jemandes Thron wackelt*, jiné zase jen málo nebo vůbec, např.: *ein Paket kommt an*

2. topické fráze – jsou to větné formulace, které ale s kontextem nejsou žádným komponentem svázány

Dělíme je na:

a) přísloví - ve frazeologii mají velký význam a jsou hodně zkoumána, vyjadřují nějaké moudro

Morgenstund hat Gold im Mund

b) Gemeinplätze – otřepané fráze – zobrazují evidentní, vždy pravdivé věci (jsou tautologické ale ne vždy v logickém smyslu), slouží spíše k hodnocení nebo zdůvodnění děje

Was sein muss, muss sein

3.1.2 Strukturní frazémy

Mají gramatickou, spojovací funkci. Mluvíme tedy o předložkových nebo spojovacích frazémeh.

sowohl – als auch

3.1.3 Komunikační frazémy

Mají jasnou funkci jak v písemné, tak v ústní komunikaci, například začít nebo ukončit ji. Říká se jim také rutinní, protože je používáme v situacích, které se často opakují. Můžeme rozlišit dva typy a to pozdravy:

Guten Morgen, Hallo, Tschüs

Druhým typem jsou pak výrazy používané v mluvené konverzaci, které slouží například k převzetí slova nebo udržení konverzace:

nicht wahr?, siehst du?, hör mal

3.2 Syntaktické členění

1. slovesné frazémy – musí obsahovat sloveso a alespoň jeden další člen

ins Gras beißen

2. nominální frazémy – mohou ve větě fungovat jako podmět, předmět nebo jako přívlastek

Hinz und Kunz

3. příslovečné frazémy – fungují ve větě jako příslovečné určení

auf jeden Fall

4. adjektivní frazémy – nacházejí se nejčastěji ve funkci přívlastku nebo predikátu

frisch gebacken

5. spojovací/předložkové frazémy – plní syntaktické funkce

in Hünblick auf

3.3 Speciální skupiny frazémů

1. Geflügelte Worte – okřídlená slova

Okřídlená slova je termín, který se proslavil díky sbírce Georga Büchmanna (*Der Zitatenschatz des deutschen Volkes*, 1864). Jsou to literárně doložitelná, obecně známá tvrzení. V dnešní době ale už vymezení na pouze literárně doložitelná tvrzení není úplně přesné. Jsou již doložitelná i reklamou nebo filmy a dalšími neliterárními prostředky. Mluvčí si uvědomují, že výraz odkazuje zpět ke konkrétnímu zdroji.

Sein oder Nichtsein, das ist hier die Frage

Nicht immer, aber immer öfter (reklama na pivo z roku 2009)

2. autorské frazémy

Autorské frazémy sice také pocházejí z literatury, musíme je ale od okřídlených slov oddělit. Jsou to takové frazémy, které mají pouze v rámci daného textu svůj vlastní konkrétní význam. Burger jako příklad uvádí:

auf dem Steinen sitzen - „sedět na kamenech“ z knihy Buddenbrooks od Thomase Manna, v rámci této knihy tento výraz znamenal „být osamělý, nudit se“

3. onymické frazémy

Onymické frazémy mají funkci vlastních jmen. Často jsou z pole frazeologie vyloučeny stejně jako ostatní jména, protože nemají žádný význam, slouží jen jako identifikátory. Ve prospěch jejich začlenění do frazeologie mluví jejich podobnost s ostatními frazémy. Jednotlivé komponenty mohou být aktualizovány.

das Rote Kreuz

das Weiße Haus

der Zweite Weltkrieg

4. frazeologické termíny

Frazeologické termíny jsou speciální tím, že fungují stejně jako jakýkoliv jiný slovní výraz, což znamená, že jejich význam je do značné míry ustálený. Jde o výrazy z odborného jazyka, například z okruhu ekonomie nebo meteorologie. Frazeologické termíny jsou v každodenním jazyce stále více relevantní, což prospívá jejich ustálení na poli frazeologie. Populární jsou nejspíše hlavně kvůli médiím.

in Konkurs gehen (ekonomie)

spitzen Winkel (matematika)

ein Tor schießen (sport)

5. klišé

Klišé jsou stereotypní nebo také „opotřebované“ výrazy, které k sobě mají často negativní konotaci. V jazyce ale není úplně šťastné mluvit o „opotřebování“, protože vše v jazyce by se pak po nějaké době mohlo „opotřebovat“. Jde spíše o to, co je zrovna „módní“.

Schritt in die richtige/falsche Richtung

6. Modellbildungen - vzorové tvoření

Výrazy v této skupině jsou tvořené podle nějakého vzoru, kterému je přiřazena stálá sémantická interpretace a jednotlivá místa v tomto schématu lze libovolně obsadit.

Schéma *X um X*, které lze parafrázovat jako „jeden X za druhým“:

Glas um Glas

Stein um Stein

Schéma *von X zu X*, které lze parafrázovat různě podle lexikální kompozice:

von Stadt zu Stadt (od jednoho města k dalšímu a dalšímu)

von Mann zu Mann (předávání informací mezi muži)

V úzkém sémantickém rámci je možné používat substitute, např.: *von Dorf zu Dorf* (místo *von Stadt zu Stadt*).

7. binominály (Paarformeln, Zwillingsformeln)

Binominály jsou ve frazeologii vnímány jako prominentní prvek. Na první pohled je poznáme podle jejich syntaktické struktury. Jsou vystavěny podle vzoru. Dvě slova stejného slovního druhu nebo dvakrát stejné slovo jsou spojeny nejčastěji spojkou „und“ (a), jinou spojkou nebo předložkou. Často dochází k reduplikaci. Pořadí slov je buď jasně dané nebo je alespoň nějaké pořadí preferováno. Binominály se také vyznačují různou idiomaticností, všechny jsou ale alespoň slabě idiomatické.

gang und gäbe – idiomatické

klipp und klar – částečně idiomatické

dick und fett – není idiomatické

8. přirovnání

U přirovnání není pochyb, že do frazeologie patří, vždy byly nedílnou součástí. Obsahují nějaké srovnání a často slouží k posílení slovesa nebo přídavného jména.

dumm wie Bohnenstroh

flink wie ein Wiesel

stumm wie ein Fisch

9. Funktionsverbgefüge

Je to skupina slovesných frazémů. Jsou vytvořeny podle vzoru. Obsahují podstatné jméno nominalizované od slovesa, a sémanticky „prázdná“ slovesa, pomocí kterých lze rozlišit slovesný vid.

jemandem Hilfe leisten (místo helfen)

jemandem Antwort geben (místo antworten)

10. kinegramy

Kinegramy slovně vyjadřují nějaké neverbální chování (gesta).

die Achseln zucken

4 Míra ekvivalence podle Helgunde Henschel

Helgunde Henschel ve své knize *Die Phraseologie der tschechischen Sprache*, uvádí, že „*mírou ekvivalence se rozumí komunikační shoda mezi výchozím a cílovým jazykem. Té je možné dosáhnout skrz maximální shodu denotátu, konotátu a funkcionality, což zahrnuje i formální strukturu a výběr komponentů.*“⁴¹ (překlad vlastní)

Míra ekvivalence je velmi důležitý aspekt porovnávání dvou jazyků a je velmi žádaný. Mezi češtinou a němčinou nemůžeme mluvit o stejných lexikálních komponentech, ale pouze o lexikální korespondenci, kvůli tomu, jak velmi vzdálený gramatický systém oba jazyky mají. Přesto ale lze najít i mnoho podobností.⁴²

4.1 Typy ekvivalence⁴³

Většina autorů dělí ekvivalenci na čtyři různé typy a to na úplnou ekvivalenci (vollständige Äquivalenz), částečnou ekvivalenci (partielle Äquivalenz), čistě sémantickou ekvivalenci (rein semantische Äquivalenz) a na nulovou ekvivalenci (Nulläquivalenz). Principy se často mísí a překrývají, proto je třeba toto rozdělení upřesnit.

4.1.1 Úplná ekvivalence⁴⁴

Úplnou ekvivalencí se myslí taková ekvivalence, kdy se výrazy ve výchozím jazyce shodují s výrazy v cílovém jazyce sémanticky, strukturálně a lexikálně, a jsou založené na stejné skutečnosti. Do této skupiny patří hlavně frazémy a idiomy, ve kterých se projevuje historická a kulturní provázanost jazyků. Objevují se zde frazémy které odkazují na Bibli, na období antiky či na světoznámou literaturu⁴⁵.

Pudels Kern – jádro pudla (Faust 1.část, Goethe)

jemanden auf Händen tragen – nosit někoho na rukou

⁴¹ HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993 s. 137. „Unter Äquivalenz verstehen wir die kommunikative Entsprechung zwischen Ausgangs- und Zielsprache einer Einheit. Die ist erreichbar durch maximale Übereinstimmung von Denotat, Konnotat und Funktionalität, einschließlich formaler Struktur und Komponentenbestand.“

⁴² HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993, s. 136 - 138.

⁴³ HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993, s. 138.

⁴⁴ HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993, s. 138.

⁴⁵ HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993, s. 115.

mal den Teufel nicht an die Wand – nemaluj čerta na zeď

Zajímavé jsou také příklady, kde je v obou jazycích stejná polysémie, např.:

jemandem einen Korb geben – dát někomu košem

Jak jsem už dříve nastínila, hranice mezi úplnou a částečnou ekvivalencí je nejasná a proměnná, a každý autor na ni nahlíží rozdílně. Podle Henschel je několik zvláštností, které bychom ale ještě stále počítali jako úplně ekvivalentní:

1. morfologické nebo morfosyntaktické odchylky

Těmito odchylkami se myslí rozdíly v čísle, pádu, předložce a nebo také v použití zdvojnásobení, ty se pak objevují spíše v českých frazémeh.

číslo: bereš mi slova z úst (pl.) – *du nimmst mir das Wort aus dem Mund* (sing.)

pád: dostat košem (7.p.) – *einen Korb bekommen* (4.p.)

předložka: sedět na dvou židlich – *zwischen zwei Stühlen sitzen*

zdvojnásobení: tvrdý oříšek – *eine harte Nuss*

2. nahrazení jednoho členu synonymem – tento případ se často pojí se stylistickou změnou

lámat nad někým/něčím hůl – über jemanden/etwas den Stab (synonymum Stock) brechen

3. změna slovosledu – většinou prohození slov v párových formulích

jako kočka a pes – *wie Hun und Katze*

4. rozdílná explicitnost – stejný frazém může mít v různých jazycích jiný počet členů, někdy více, někdy méně

to není žádný med – *das ist kein Honigschlecken*

mít drzé čelo – *die Stirn haben*

5. rozdílná morfologická a lexikální variantnost – bohatší variantnost je v českém jazyce

kousnout do kyselého/trpkého/hořkého jablka – *in den sauren Apfel beißen*

jedna na svou/svou vlastní/vlastní pěst – *auf eigene Faust handeln*

6. složeniny – české frazémy jsou v němčině nahrazeny složeninou

V tomto případě už pak ale výrazy v němčině nepatří k frazeologii a jde pouze o jednoslovné lexémy. My je sem ale přesto řadíme, protože jsou založené na stejné skutečnosti, představují stejnou věc.

husí kůže – *Gänsehaut*

do nebe volající – *himmelschreiend*

na chlup – *haargenau*

4.1.2 Částečná ekvivalence ⁴⁶

Do částečné ekvivalence řadíme takové frazémy, které jsou ekvivalentní, ale zároveň jsou mezi nimi i jasné rozdíly ve struktuře, lexikální korespondenci, sémantice nebo funkci. Částečně ekvivalentní frazémy jsou hlavním zdrojem potíží při učení se a používání cizího jazyka.

mít z něčeho vítr – *Wind von etwas bekommen*

I v rámci částečné ekvivalence rozděluje Heldunge Henschel další podtypy:

1. výměna komponent

Vyskytuje se v částečné ekvivalenci nejčastěji. Jde o výměnu jednoho komponentu, většinou substantiva, který má stejnou sémantickou funkci a strukturu.

vzít nohy na ramena – die Beine in die Hand nehmen

kupovat zajíce v pytli – die Katze im Sack kaufen

házet někomu klacky pod nohy – jemandem einen Knüppel zwischen die Beine werfen

2. funkční rozdíly - rozdíly ve valenční struktuře, ve slovesném vidu, v klasifikaci frazémů

mít dlouhé prsty - *ein Langfinger sein*

jasný jako křišťál – *kristallklar* (na rozdíl od složenin, které jsou zmíněné dříve v kapitole o úplné ekvivalenci, tyto fungují jako přívlastek)

⁴⁶ HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993, s. 140-142.

pod širým nebem – *unter freiem Himmel*

3. rozdíl v charakteru toho, co zobrazují

Základní význam těchto frazémů je v obou jazycích stejný, nicméně charakter toho, co zobrazují je jen podobný. Komponenty jsou buď částečně nebo úplně jiné. Jsou zde zahrnuty sémantické, funkční a strukturální úpravy.

mít jazyk na vestě – *jemandem hängt die Zunge zum Halse heraus*

vystát dolík – *sich die Beine in den Bauch stehen*

4. sémantické rozdíly

Tyto fráze jsou formálně stejné, ale jejich významová struktura se neshoduje. Jde hlavně o příklady s velmi výraznou polysémií nebo homonymií.

být tvrdý jako kámen (neústupný) – *steinhart sein* (neživý)

mít něco na krku (ale i mít zkušenosti, být už veteránem) – *etwas auf dem Halse haben*
(muset něco otravného snášet)

4.1.3 Čistě sémantická ekvivalence ⁴⁷

Čistě sémantická ekvivalence bývá často opomíjena. Podle Henschel je to však neprávem. Řadí sem frazémy, které spojuje jen to, že jejich význam je stejný nebo hodně podobný. Jinak zde ale nedochází k žádné shodě obrazu nebo komponentů a jakékoliv strukturální a funkční paralely jsou spíše náhodné. Většinou se jedná o slovesné frazémy.

mít máslo na hlavě – *Dreck am Stecken haben* (doslovně Butter auf dem Kopf haben)

vypálit někomu rybník – *jemandem das Wasser abgraben* (doslovně jemandem den Teich ausbrennen)

4.1.4 Nulová ekvivalence ⁴⁸

Jedná se o stále velmi rozsáhlou skupinu frazémů, které v cílovém jazyce nelze reprodukovat žádnými adekvátními frazémy. Nulově ekvivalentní frazémy jsou

⁴⁷ HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993, s. 142.

⁴⁸ HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993, s. 142-143.

největším oříškem pro překladatele a studenty jazyků. Hlavním problémem je, jak frazémy přeložit tak, aby se neztratil jejich původní význam.

Henschel ve své knize nabízí možnosti, jak nulově ekvivalentní frazémy vyjádřit, aby význam zůstal odpovídající:

1. expresivní jednoslovné lexémy – dokáží frazém vyjádřit nejpřesněji

prásknout do bot – *abhauen*

vyložit všechno na krám – *alles ausposaunen*

2. neexpresivní jednoslovné lexémy a slovní spojení – začíná se ztrácet plnohodnotný význam

být sto let za opicemi – *äußerst rückständig sein*

přijít s křížkem po funuse – *zu spät kommen*

3. perifráze – pouze jako provizorní řešení, ničí jedinečnost původních frázémů

někoho pálí dobré bydlo – *jemand hält das gute Leben nicht aus*

pozdě bycha honit - *nicht mehr zu ändern*

Nejsložitější je pak vyjádřit frazémy, které nějak odkazují na věci specifické pro národ, jako jsou reálie nebo vlastní jména.

facka jako Brno – *eine kräftige Ohrfeige*

pivo jako křen – *ein frisches, kühles Bier*

Doslovný překlad se u frázémů s nulovou ekvivalencí vysoce nedoporučuje, protože význam je pak buď úplně nepochopený, nebo je chápán špatně. Jsou zde ale i výjimky, přirovnání, která sice nejsou pro cílový jazyk obvyklá, proto už nepatří do frazeologie, jejich obraz je ale obecně srozumitelný a lze tedy použít doslovný překlad.

být silný jako dub – *stark wie ein Eiche sein*

být slepý jako krtek – *blind wie ein Maulwurf sein*

4.2 Falešní přátelé (Falsche Freunde)⁴⁹

Falešní přátelé jsou výrazy ve dvou jazycích formálně téměř nebo úplně identické. Avšak jejich význam se liší a jde o velmi častý zdroj chyb.

udělat si z někoho/něčeho dobrý den – *sich über jemanden/etwas lustig machen*

udělat díru do světa – *die Welt aus den Angeln heben*

Do kategorie falešných přátel řadíme i frazémy s podobnou nebo stejnou strukturou a sémantickým vztahem, které ale mají antonymní nebo negovaný význam.

mladý zajíc (nezkušený člověk) – *alter Hase, kein heuriger Hase*

Naproti tomu ale existují i frazémy, které sice mají antonymní komponenty, významově si ale odpovídají.

vidět si jen na špičku nosu – *nicht über die eigene Nasenspitze hinaussehen*

⁴⁹ HENSCHER, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993, s. 144.

5 K překladu frazémů a idiomů⁵⁰

Překlad frazémů a zejména idiomů je jedním z největších problémů v překladatelství. Jsou to ustálené vzorce jazyka, které většinou nedovolují úpravy a v případě idiomů se navíc význam často ani nedá vyčíst z jednotlivých slov. Za normální situace není možné v idiomu změnit slovosled, vypustit, přidat nebo nahradit komponent, ani změnit gramatickou funkci. Ustálená slovní spojení nebo přísloví se sice v tomto chovají velmi podobně jako idiomy, jejich význam je nicméně většinou dostatečně transparentní. Transparentnost stranou, všechny ustálená slovní spojení, ať už idiomy nebo přísloví se musí vnímat jako jedna samostatná jednotka.

Předpokládá se, že kompetence lidí mluvících cizím jazykem v používání idiomů a ustálených spojení se nikdy úplně nevyrovná kompetenci rodilých mluvčích. Proto se říká, že by překladatelé měli překládat jen do svého mateřského jazyka.

Prvním krokem při překladu je rozeznat, že se vůbec jedná o idiom. Pro překladatele je paradoxně úplně nejlepší, když vidí nějaké spojení, u kterého se nemůže dobrat významu. Je pak téměř jasné, že se jedná o idiom. Velmi nápomocná může být také naše znalost toho, jak kolokace fungují. Pokud vezmeme již dříve zmíněný příklad „psí počasí“, víme, že „psí“ se v pravidelném jazyce s „počasí“ nekombinuje. Jedná se tedy o anomálii, která nám napovídá, že nemůžeme použít doslovný předklad.

Nejdůležitějším faktorem pro přeložení idiomů je kontext, protože význam idiomu se v závislosti na kontextu může měnit. V ideálním případě existuje v cílovém jazyce plně ekvivalentní výraz, ale ani ten nemusí být vždy nejlepší, i strukturou stejný nebo velmi podobný výraz se v jednom jazyce může používat pro věci a v jiném pro lidi.

Nejtěžší na překlad by se mohly zdát idiomy spojené s reáliemi určitého národa. Výjimka ale potvrzuje pravidlo a můžeme narazit na spojení jako:

to carry coal to Newcastle – „nosit uhlí do Newcastle“

Tento idiom je sice specifický pro Velkou Británii, významově ho však můžeme přeložit jako *nosit sovy do Atén* – *Eulen nach Athen tragen*.

⁵⁰ BAKER, Mona. *In other words*. 2018, s. 63 - 78.

Pro účely překladu uvádí Mona Baker ve své knize *In Other Words* čtyři strategie:

1. použití idiomů s podobnou nebo stejnou formou i významem – plně ekvivalentní idiomy, nestává se často, že takový ekvivalent najdeme

2. použití idiomů s podobným nebo stejným významem ale odlišnou formou – např. výše uvedený *příklad to carry coal to Newcastle – Eulen nach Athen tragen*

3. parafráze – jde o opis, vysvětlení idiomu, jeho vyjádření jiným způsobem a zároveň o nejčtenější metodu překladu idiomů

4. vynechání – pokud v cílovém jazyce idiom není a zároveň se ze stylistických důvodů nedá vyjádřit ani parafrází, je možné a někdy nejlepší řešení idiom v překladu úplně vynechat

Ideální je mít pro překlad k ruce jednojazyčné idiomatické slovníky nebo možnost konzultace s rodilým mluvčím.

Mona Baker má s překladatelstvím přes 40 let zkušeností a její publikace jsou celosvětově uznávané.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 Úvod do praktické části

Cílem praktické části této bakalářské práce je najít vhodné české ekvivalenty k vybraným německým idiomům a následně určit míru ekvivalence podle Helgunde Henschel. Zároveň pracujeme s hypotézou, že kvůli blízkosti obou jazyků a národů bude míra úplné ekvivalence dominantní. Je důležité podotknout, že hranice mezi jednotlivými typy ekvivalence je velmi tenká, jednotlivé typy se často překrývají a různí autoři určují míru ekvivalence jinak.

Celkem jsem sesbírala 60 idiomů obsahujících názvy zvířat. Snažila jsem se, aby byla zastoupena jak zvířata domestikovaná (kočka, pes), tak divoká (slon, opice), stejně tak jako savci, plazi, obojživelníci nebo vodní zvířata. Idiomy jsem sbírala z nejvýznamnějšího německého slovníku, Duden. Konkrétně jde o specializovaný slovník německé idiomatiky, *Duden, Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. S hledáním českých ekvivalentů byl velmi nápomocný *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (SČFI) od kolektivu českých autorů, F. Čermáka, J. Machače a J. Hronka.

Idiomy jsou rozděleny do čtyř skupin a to na úplně ekvivalentní, částečně ekvivalentní, čistě sémanticky ekvivalentní a nulově ekvivalentní.

Ke všem 60 idiomům vysvětluji jejich význam a pokud nejde o nulové ekvivalenty, nabízím příklady jejich užití v kontextu z korpusu českého i německého jazyka. Korpusem se myslí soubor všech v tomto jazyce psaných textů⁵¹. Příklady proto mohou být z knih, periodik nebo i webových stránek. Objevují se zde příklady jak současné, tak historické. Pro české příklady jsem využila Český národní korpus, dostupný na www.korpus.cz. Vyhledávala jsem v korpusu syn v7. Pro německé příklady jsem využila Korpora im DWDS, dostupné na www.dwds.de. V závorce za ukázkami užití jsou pak odkazy na konkrétní knihy, periodika, weby a další zdroje, ze kterých tyto ukázky pocházejí.

⁵¹ ČERMÁK, František. KORPUS. [Navštíveno 20.6.2021].

7 Rozdělení podle míry ekvivalence

Rozdělení idiomů obsahující různá zvířata do čtyř skupin podle míry ekvivalence, jak ji definuje Helgunde Henschel.

7.1 Úplné ekvivalenty

1. stolz wie ein Pfau (sein)

(být) pyšný jako páv

= být velmi pyšný; vyvyšovat se nad ostatní (SČFI, 263)

- ❖ „Er ist **stolz wie ein Pfau**, wenn sonntags ganze Busladungen von Touristen sein Schiff bestaunen wollen.“ (Die Zeit, 19.5.2005)
- ❖ „Die Spieler grinsten, der Sponsor sowieso, Marketingmann Beutel war **stolz wie ein Pfau** - und auch Trainer Ewald Lienen rang sich eine freundliche Miene ab.“ (Berliner Zeitung, 31.7.1997)
- ❖ „To by se líbilo tátovi, kdybych měl tolik titulů. Byl by na mě **pyšný jako páv**.“ (Magazín Práva, č. 22/2017)
- ❖ „Knold počtvrté zmizel v husté vegetaci a vrátil se až na opakované zavolání, **pyšný jako páv**, přestože to, co držel v tlamě, rozhodně kachna nebyla.“ (Hammerová, Liselotte; Hammer, Søren: Dívka z Ďáblova močálu, 2015)

2. treu wie ein Hund (sein)

(být) (někomu) věrný jako pes

= být někomu naprosto oddaný; věrný (SČFI, 268)

- ❖ „Normalerweise sind Volvo-Kombis schon sicher wie eine Burg, **treu wie ein Hund**, praktisch wie eine Einbauküche und fast so geräumig wie ein Wohnzimmer.“ (Berliner Zeitung, 23.6.200)
- ❖ „Novak, den "Bäumen **treu wie ein Hund**", ist aber auch als Mystikerin des Waldes zu erleben, als Meisterin einer herben, in Jägerlatein operierenden Erotik des Unterholzes.“ (Der Tagesspiegel, 4.9.2005)
- ❖ „Posledních deset let **byl věrný jako pes**, ale nijak zvlášť pyšný na to není.“ (Miłoszewski, Zygmunt: Zapletení, 2011)

- ❖ „Věrný Hazár. Věrný jako pes,“ prohodil Ásef.“ (Hosseini, Khaled: Lovec draků, 2016)

3. ein schwarzes Schaf (sein)

(být) černou ovci

= lišit se od někoho, druhých nebo vynikat mezi nimi nápadně a negativně, ostudně (SČFI, 523)

- ❖ „Sie mußte aus irgendeinem Grund **das schwärzeste Schaf** in der Familie sein.“ (Arjouni, Jakob, Happy birthday, Türke!, 1987)
- ❖ „Nur eins ist für mich dabei wohltuend: daß ich mich wieder einmal so recht intensiv als das einzige **schwarze Schaf** empfinde.“ (Braun, Lily: Memoiren einer Sozialistin, 2001)
- ❖ „Brutus je **černá ovce** rodiny.“ (Pacaud Gérard, Spartakus, 2005)
- ❖ „Při své smůle uspořádám tu nejkrásnější svatbu v historii a jediné, co si z ní budou hosté pamatovat, bude moje opilá sestra, **černá ovce** rodiny, jak se pokouší sklouznout po soše z ledu.“ (Center, Katherine: Jak ti zmizet ze života, 2019)

4. brüllen wie ein Stier

řvát/zařvat/mít hlas jako tur

= nápadně, nepříjemně, rušivě, hlasitě řvát, křičet, vykřiknout (SČFI, 370)

- ❖ „Der schuftige Köhler Scharka, herrlich schwarz beschmiert mit weiß rollenden Augen, ein Bild von einem Schurken, **brüllte wie ein Stier**.“ (Die Zeit, 9.8.1956)
- ❖ „Das war auch das Beste - das waren die gemüthlichsten Gemüther auf der ganzen Kirchweih und bei ihnen drohte keine Gefahr, denn sie hatten weder Lust, den hochseligen König von Bayern leben zu lassen, nach zu **brüllen wie ein Stier**.“ (Steub, Ludwig: Drei Sommer in Tirol, 1846)
- ❖ „Nebojím se jeho hněvu, řekla, ‘ani tehdy ne, když **řve jako tur** a hází po mně pivními džbány, neboť jsem na něj příliš rychlá a ještě nikdy mě netrefil; a pak, vztek ho brzy přejde.“ (Bengtsson, Frans Gunnar: Zrzavý Orm, 2013)
- ❖ „Chlap **řval jako tur**, ale podařilo se nám to zabandážovat a já říkal Milošovi, toho nesnesem, protože kdybychom ho začali jen tak bez ničeho transportovat, tak bysme se zabili i s ním.“ (Šámal, Petr: Záchranáři, 2016)

5. wie Hund und Katze

být na sebe/snášet se jako kočka a pes

= chovat se k sobě nesnášenlivě, zlomyslně (SČFI, 269)

- ❖ „Bei solchen Themen gebärden sich Frankreich und Deutschland **wie Hund und Katze.**“ (Die Zeit, 7.2.1997)
- ❖ „Die beiden verhielten sich **wie Hund und Katze** und es sei schwer vorstellbar, dass sie weiterhin unter einem Dach leben könnten, sagte ein Sprecher des Weißen Hauses.“ (Der Tagesspiegel, 10.1.2001)
- ❖ „V minulosti se ti dva muži měli rádi asi **jako kočka a pes.**“ (Mladá fronta DNES, 21.4.2017)
- ❖ „Oba čarodějové na sebe byli **jako kočka a pes.**“ (Scull, Luke: Ostrří mrtvého muže, 2017)

6. arm wie eine Kirchenmaus (sein)

(být) chudý jako (kostelní) myš

= být velmi chudý (SČFI, 220)

- ❖ „Die Bundespartei ist vergleichsweise **arm wie eine Kirchenmaus**, die Länderorganisationen sitzen hingegen auf vollen Kassen.“ (Die Zeit, 20.5. 2017)
- ❖ „Aber vermutlich wird sie irgendwann **arm wie eine Kirchenmaus** enden, weil sie ihr ganzes Geld für Bücher ausgibt.“ (Funke, Cornelia: Tintenherz, 2003)
- ❖ „Po materiální stránce jsem **chudý jako kostelní myš**, duševně však dostatečně bohatý, jinak ale docela obyčejný magistr filozofie, který pokračuje ve studiu.“ (Waltari, Mika: Zázračný Josef, 2008)
- ❖ „Co když je to někdo, kdo má jenom kartu, kdo si zapomněl vyměnit hotovost, protože přijel ze zahraničí, kdo ztratil peněženku, a konečně i ten, kdo je **chudý jako kostelní myš?**“ (Tokarczuková, Olga: Okamžik medvěda, 2014)

7. jemandem einen Bärenienst leisten

prokázat medvědí službu

= někomu nechtěně uškodit, dělat více škody než užitku (SČFI, 736)

- ❖ „Aber mit der Aufnahme der Länder zwischen der deutschen und der sowjetischen Grenze in das westliche Bündnis würde der Zukunft Europas **ein Bärenienst geleistet**.“ (Die Zeit, 21.6. 1991)
- ❖ „Die sozialdemokratischen Funktionäre mögen geglaubt haben, ihrer Partei einen Dienst zu erweisen, der Republik haben sie **einen Bärenienst geleistet**.“ (Berliner Tageblatt, 9.3.1925)
- ❖ „Tak jako lidské nemocnice poskytují prostor ke vzniku superodolných patogenů (tzv. nemocniční nákazy), můžou i chovy **dělat** ohroženým druhům **medvědí službu**.“ (Kolář, Filip: Ochrana přírody z pohledu biologa, 2012)
- ❖ „Měl pocit, že okolní komunitě **prokazuje medvědí službu**, ponouká-li zákazníky, aby svoje těžce vydělané peníze vyhazovali za falešné sny.“ (Coben, Harlan: Drž se, 2009)

8. zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen

zabít dvě mouchy jednou ranou

= vyřídit dvě věci najednou (SČFI, 397)

- ❖ „Es soll **zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen** und sowohl die Bevölkerung als auch die Persönlichkeitsrechte der Gewalt- und Sexualstraftäter schützen, die ihre Strafen abgesessen haben.“ (Die Zeit, 15.4.2011)
- ❖ „Die Weiblichkeit wird bei der Einrichtung der Wohnung die Kombination von Näh- und Schreibtisch praktisch finden, die gleich **zwei Fliegen mit einer Klappe schlägt**.“ (Smolka, Karl: Gutes Benehmen von A – Z, 2004)
- ❖ „Jen příště, až se spolu budete trápit nad knoflíkem, zkuste nadhodit, že jsou ty kalhoty opravdu zlobivé, když se tak těžko zapínají, a **zabijete dvě mouchy jednou ranou** — vyslovíte, jak se kalhotám správně říká, a ještě dítěti dodáte sebevědomí, protože pochopí, že není jediné, kdo má problém se zapínáním kalhot.“ (Šinigoj, Damijan: Tátovi zápisky, 2013)
- ❖ „A pak nás napadlo, že by bylo super **zabít dvě mouchy jednou ranou**, tedy něco vidět a ještě to natočit.“ (Právo, 1.8.2018)

9. einem geschenkten Gaul schaut man nicht ins Maul

darovanému koni na zuby nehled'/nekoukej

= být vděčný za pomoc, dar a to bez ohledu na jeho kvalitu, vzhled, potřebu (SČFI, 415)

- ❖ „Das Sprichwort "**einem geschenkten Gaul schaut man nicht ins Maul**" hat nicht immer seine Richtigkeit.“ (Berliner Zeitung, 16.9.1994)
- ❖ „Nun gut, sie kommt nicht unerwartet, denn das Prinzip "**Einem geschenkten Gaul schaut man nicht ins Maul**" gilt in Berlin bei Baumspenden jedenfalls nur eingeschränkt.“ (Der Tagesspiegel, 10.4.2014)
- ❖ „Ale jak se říká – **darovanému koni na zuby nehled'** – vzali jsme ji , a co čert nechtěl – z „ošklivého káčátka“ vyrostla nádherná fena!“ (Šámal, Petr: Záchranáři, 2016)
- ❖ „Možná si vzpomenete na přísloví „**Darovanému koni na zuby nehled'**“ a strčíte věc do skříně s vědomím , že tam také už navždy zůstane.“ (Vlasta, č. 1/2015)

10. da liegt der Hund begraben

v tom je zakopaný pes

= v tom to spočívá, tím je to způsobené, tady je začátek celého problému (SČFI, 672)

- ❖ „Wenn ich nur die Herren und Bedienten unter den Worten unterscheiden könnte; aber **da liegt der Hund begraben**, nicht der Argos meines adlichen Herrn, sondern der Hund im Sprüchwort.“ (Hippel, Theodor Gottlieb von: Lebensläufe nach Aufsteigender Linie, 1781)
- ❖ „Dazu hat er aber überhaupt keine Lust, und genau **da liegt der Hund begraben**.“ (Die Zeit, 18.11.1977)
- ❖ „Čchin Jü-che je bezectný necita, **v tom je zakopanej pes**, nemám pravdu?“ (Liu, Zhenyun: Manžela jsem nezabila, 2016)
- ❖ „A **v tom je zakopaný pes**, proč se ani letos očekávané kruhové objezdy nezačnou stavět.“ (Deníky Bohemia, 4. 6. 2018)

11. Hunde, die (viel) bellen, beißen nicht

pes, který štěká, nekouše

= ten, co vyhrožuje, není nebezpečný (SČFI, 673)

- ❖ „Nein, so etwas und ähnliches hörte man dort nicht allzu selten, **Hunde, die bellen, beißen nicht**, und für den schlimmsten Fall war man ausreichend versichert.“ (Fallada, Hans, Wer einmal aus dem Blechnapf frißt, 1990)
- ❖ „Markus Huber Weltpolitik **Hunde, die bellen, beißen nicht**, sagt eines dieser Sprichworte für alle Lebenslagen.“ (Der Tagesspiegel, 10.9.2000)
- ❖ „Když někdo chápe přísloví doslovně, může vést k tragédii. Znam případ muže, kterého pětkrát přivezli do nemocnice zle potrhaného, neboť tvrdil, že **pes, který štěká, nekouše**. Kousali všichni.“ (Jirkotka, Zdeněk: Saturnin, 1942)
- ❖ „Jsem **pes, který štěká, ale nekouše**. Já budu o golfu většinou spíš mluvit než ho hrát.“ (Mladá fronta DNES, 21.5.2004)

12. einen Affen sitzen haben

mít opici/vopici

V němčině už poněkud zastaralé, používá se spíše pouze výraz „einen sitzen haben“. (https://de.wiktionary.org/wiki/einen_sitzen_haben) Vznik toho přísloví je navíc nejspíše právě z českého „opít se“, „mít opici“. (Duden)

= být opilý (SČFI, 894)

- ❖ „Der Alte hat mal wieder ’**nen Affen sitzen**. Weckt mit seinem Gegröle die ganze Nachbarschaft auf.“ (Duden, Redewendungen, 2013)
- ❖ „Auch in Deutschland sagte man noch vor 200 Jahren über einen Betrunkenen, er habe **einen Affen sitzen**“ (www.redensarten-index.de, navštíveno 20.6.2021)
- ❖ „‘Genie, **máš opici**, jsi unavená a paranoidní,‘ usmívala se.“ (Stallard, Jenny: Hledám chlapa do Vánoc, 2016)
- ❖ „‘ Zelenina a obilniny. K snídani nemůžeš mít nic zdravějšího! Zvlášť když **máš opici**.‘ “ (Wood, Patricia: Výhra, 2009)

13. eine Schlange am Busen nähren

chovat/hřát si hada na prsou

= otevřít se někomu, důvěřovat mu a nechávat se jím klamat

- ❖ „Da **nährt** der Musical-Gigant Stella **eine Schlange am Busen**.“ (Der Tagesspiegel, 2.11.1999)

- ❖ „Freilich muß Frankreich mit der Möglichkeit rechnen, hier **eine Schlange am Busen zu nähren**; denn je mehr Griechenland zur Erstarkung gebracht wird, umso weitgreifender werden die Ziele seiner Politik im östlichen Mittelmeer und auch bezüglich Vorderasiens werden, wo sie schließlich mit den französischen bedenklich rivalisieren könnten.“ (Die Grenzboten, 1914)
- ❖ „**Hřejete si hada na prsou**, kníže‘, rozohnil se plukovník, protože neměl Biháryho v oblibě a žárlil na něho.“ (Štiavnický, Andrej: Kletba čachtické paní, 2010)
- ❖ „Žena obrala druha o 750 tisíc Ostrov – **Hřál si hada na prsou**. Tak by se dal shrnout příběh 68letého podnikatele.“ (Deníky Bohemia, 20. 8. 2014)

14. wie ein Elefant im Porzellanladen

jako slov v porcelánu

= počínat si neohrabaně, neopatrně, nevhodně (SČFI, 326)

- ❖ „Dass Heinrich von Kleist im Prinzip mittellos starb, lag aber nicht am Fehlen eines derartigen Preises oder daran, dass sich Kleist nach Selbstvermarktungsgesichtspunkten wie ein Elefant im Porzellanladen benahm und immer wieder die Hände, die ihn füttern sollten, biss.“ (Der Tagesspiegel, 22.10.2011)
- ❖ „Was ist das für ein Selbstbewußtsein, mit dem Helmut Kohl **wie ein Elefant im Porzellanladen** bei seinem Israel-Besuch durch die Gegend stapft – und mit ihm viele Deutsche, denen die ewigen Vorwürfe schon längst auf die Nerven gehen.“ (Die Zeit, 20.2.1987)
- ❖ „Vernon by se měl držet létání, ve kterém vyniká, a neměl by se míchat do diplomacie, ve které si počíná **jak slon v porcelánu**.“ (Hailey, Arthur: Letiště, 1973)
- ❖ „Nervózně popošel k jejímu toaletnímu stolku a rozhlížel se po titěrných věcičkách, jež na něm ležely. Připadal si **jako slon v porcelánu**.“ (Henley, Virginia: Nenasytná, 2005)

15. die Ratten verlassen das sinkende Schiff

krysy opouštějí (potápějící se) loď

= lidé bez hlubšího vztahu nebo motivace nebo lidé zjištění se v krizi zbaběle a rychle vzdávají, odcházejí do bezpečí (SČFI, 410)

- ❖ „Die Wogen der Empörung gehen hoch, der Wind kommt steif von vorn, Deutschland in schwerer See, **die Ratten verlassen das sinkende Schiff** . . . man wird langsam seekrank.“ (Der Tagesspiegel, 13.12.2002)
- ❖ „**Die Ratte verlässt das sinkende Schiff**“, meinten deshalb am Montag zynische Kommentatoren in Jerusalem zu dem überraschenden Schritt des Politikers.“ (Berliner Zeitung, 30.7.2002)
- ❖ „A naopak OE i pro každou politickou stranu v krizi platí známé přísloví, že **krysy opouštějí potápějící se loď jako první**. ODS už odliv svých členů jednou zažila , a to po pádu vlády Václava Klause, ČSSD zase po odchodu premiéra Stanislava Grosse.“ (Deníky Bohemia, 22. 6. 2013)
- ❖ „Velmi brzy se jich zbavíme, ‘předseda ODS Petr Fiala o stranických kmotrech. Snadná práce. Jak známo, **krysy (a kmotři) opouštějí potápějící se loď jako první**.“ (Ekonom, č. 5/2014)

16. wie ein Lamm / Lamb (das zur Schlachtbank geführt wird)

(být) jako jehně / jako ovce na porážku

= být důvěřivý, naivní, chovat se velmi pokorně, bez odporu (SČFI, 140)

- ❖ „Unvorstellbar, dass sie einer Person gehören sollte, die sich in früheren Jahren **wie ein Lamm** in die Erniedrigungen einer Provinzgesellschaft hätte ziehen lassen, um dann, geradezu diabolisch, die Schwester zu erledigen.“ (Die Zeit, 19.10.2000)
- ❖ „Da Er der Messias gestrafft vnd gemartert ward/ thät er seinen Mund nicht auff **wie ein Lamb/ das zur Schlachtbanck gefuhret wird/** vnd wie ein Schaaff das erstummet für seinem Schärer/ vnd seinen Mund nicht auff thut:“ (Dannhauer, Johann Conrad: Catechismus Milch, 1654)
- ❖ „A ti, kteří prožili holocaust, se vlastně styděli, protože jim bylo předhazováno, že šli **jako ovce na porážku**, což byly výtky značně nespravedlivé.“ (Mladá fronta DNES, 10.4.2001)
- ❖ „Ten, kdo chce rozvinout moc dobra, nemůže přece **jako jehně** sklonit hlavu před prvním člověkem, který na něho míří smrtící palicí.“ (Minařík, Květoslav: Světlo génů, 1991)

17. wie eine gebadete Maus (sein)

(být) mokrý jako myš

= zcela nepříjemně mokrý

- ❖ „Ich hielt mich krampfhaft am Mastbaum fest und wurde klitschnaß von den Brechern **wie eine gebadete Maus.**“ (Die Zeit, 6.3.1959)
- ❖ „Dem aber ungeachtet hätte er solches nicht gefühlet, sondern wäre ohne Schaden bis in Mittag in solcher Rinne liegen geblieben, bis er von sich selbst erwachet und **als eine gebadete Maus** aufgestanden wäre, und nicht gewußt hätte, wie er dahin gekommen, oder weswegen er so naß wäre.“ (Moritz, Karl Philipp (Hrsg.): Gnothi sauton oder Magazin zur Erfahrungsseelenkunde, 1789)
- ❖ „Venku teploty hodně přes třicítku, hala bez klimatizace, vlhko, dvakrát jsem se pohnula a byla jsem **mokrá jako myš.**“ (Mladá Fronta DNES, 10.6.2005)
- ❖ „Pak na něj znovu navlékl oblečení, přestože byl mokrý jako myš, a odvedli ho do kanceláře, aby tam podepsal prohlášení.“ (Hassel, Sven: Gestapo, 2008)

18. aus einer Mücke einen Elefanten machen

dělat z komára velblouda

= přehánět, zveličovat (SČFI, 291)

- ❖ „Als Führungskräfte müssen wir erkennen, wo wir vielleicht **aus einer Mücke einen Elefanten machen** und wo wir umgehend einschreiten müssen, um größeren Schaden von unserer Firma und der Allgemeinheit abzuwenden.“ (Der Tagesspiegel, 9.3.2019)
- ❖ „Aber seine lebensbejahende Einstellung und seine phantastischen Eingebungen lassen sich gern hören und ihm seine übertriebenen Eigenheiten entschuldigen, auch wenn er **aus einer Mücke einen Elefanten macht.**“ (Klemz, Willy: Praktische Menschenkunde, 1963)
- ❖ „‘Ta rána se mi nelíbí . Mělo by se to možná zašít.’ ‚Prosím tě, co by se na tom šilo? Panebože, ty dokážeš **dělat z komára velblouda.**‘ “ (Myrer, Anton: Poslední kabriolet, 1983)
- ❖ „Nespočítala bych, kolikrát za život se mi chtělo plakat a vysvětlovat svému okolí, že opravdu nejsem rozmazlená, že **nedělám z komára velblouda**, ale že to tak skutečně

cítím a prožívám, že vedu každodenní boj s věcmi, které jsou pro většinu lidí pouhou banalitou.“ (Moje psychologie, č. 8/2017)

19. **glatt wie ein Aal sein**

(být) kluzký jako úhoř

= být vychytralý, prolhaný, lstivý, vykrotit se a uniknout z velmi těžké situace (SČFI, 374)

- ❖ „**Glatt wie ein Aal**, die Farben wechselnd wie ein Chamäleon – unter diesem Generalverdacht betrat ein schlanker, smart wirkender Wen beim Volkskongress im März 2003 die politische Bühne.“ (Die Zeit, 29.4.2004)
- ❖ „Er ist sein Busenfreund, und doch so **glatt wie ein Aal**, der dir immer entwischt, und so geschmeidig wie ein Weib gegen ihren Mann, wenn sie auf Ehebruch sinnt.“ (Klinger, Friedrich Maximilian: Fausts Leben, Thaten und Höllenfahrt, 1791)
- ❖ „Jednalo se o jednoho z těch neschopných lenochů, co neumí dělat nic užitečného, vyhýbají se práci, jsou **kluzcí jako úhoř** a ve snaze nahrabat co nejvíc peněz si hrají na znalce.“ (Respekt, č. 26/2016)
- ❖ „Ten chlap je **kluzkej jako úhoř**. Nic na něj nemáme.“ (Ward, J. R.: Milenec z temnot, 2010)

20. **sich in die Höhle des Löwen begeben/wagen**

octnout se v jámě lvové

= dostat se do nebezpečí nebo velmi nepříznivé situace (SČFI, 256)

- ❖ „Während in Brüssel die Staats- und Regierungschefs über mögliche Sanktionen verhandelten, hielt sich der Vizekanzler in Moskau gewissermaßen **in der Höhle des Löwen** auf.“ (Die Zeit, 6.3.2014)
- ❖ „Aber er war **in der Höhle des Löwen** und es wäre eine unsinnige Verwegenheit von seiner Seite gewesen, dem Propheten hier Trotz zu bieten, da er sich, waffenlos wie er war, gänzlich in seiner Gewalt befand.“ (Schoppe, Amalie: Der Prophet, 1846)
- ❖ „Velké oblibě se malý seat těší také **v jámě lvové**, německém rodišti pola“ (Auto Tip, č. 16/2017)

- ❖ „Neexistoval sice dôvod, aby kdokoli zpochybňoval jeho úlohu pokladníka SdP, pretože si veľmi dobre uvědomoval, jak je pro něj nebezpečné vkráčet přímo **do jámy lvové**.“ (Boswell, Ruth: Nějaká vzdálená země, 2014)

21. Eulen nach Athen tragen

nosit sovy do Atén

= zcela zbytečné, pošetilé, směšné, je to marná, naužitečná snaha (SČFI, 332)

- ❖ „Weil niemand der CSU im bayerischen Wahlkampf „Hals- und Beinbruch wünscht – denn das hieße **Eulen nach Athen tragen** – hat sich der CSU- Fraktionschef im kämpferischen Einsatz einen Arm gebrochen.“ (Der Tagesspiegel, 24.08.2003)
- ❖ „Es hieße **Eulen nach Athen tragen**, wenn ich Ihnen sagen wollte, daß ich zu den eifrigsten Leserinnen Ihrer berühmten Werke gehöre.“ (Hofmannsthal, Hugo von: Der Schwierige. In: Deutsche Literatur von Lessing bis Kafka, 2000)
- ❖ „Hana Antošová, jak sama dále prohlásila, si dovolila tu drzost, přivést do města keramiky svoji keramiku, to je prý jako **nosit sovy do Atén**.“ (Deníky Bohemia, 23. 11. 2011)
- ❖ „Rozepisovati se o jeho hře bylo by **nositi sovy do Atén**.“ (Mladá fronta DNES, 4. 11. 2002)

22. der Fisch stinkt vom Kopf (her)

ryba smrdí od hlavy

= chyba je už ve vedení, špatný vůdce nepříznivě ovlivňuje ostatní (SČFI, 778)

- ❖ „Auch der SPD- Reise Parteivorsitzende Gerhard Schröder ging in die Offensive: Hessen habe eine solche Regierung nicht verdient, sagte Schröder und fügte einen drastischen Satz hinzu, wie ihn zuvor wohl kaum je ein Bundeskanzler über einen Ministerpräsident gesagt haben dürfte: **„Der Fisch stinkt vom Kopf her**; Meinung wenn dieser Satz je gestimmt hat, dann ist er anzuwenden auf die hessische CDU!‘ „ (Der Tagesspiegel, 3.9.2000)
- ❖ „Kahrs wiederholte auch seine auf Merkel gemünzte Formulierung: **»Der Fisch stinkt vom Kopf her**.“ (Die Zeit, 7.7.2006)
- ❖ **„Ryba smrdí od hlavy**, podnik ovšem často začíná zapáchat spíše v HR.“ (Ekonom, č. 24/2013)

- ❖ „Později k tomu dodal : ‚Domnívám se, že stav bojeschopnosti armády je nízký. Protože **ryba smrdí od hlavy**, vyzývám, aby výbor vyslovil nedůvěru ministru Dobrovskému, a jeho žádám, aby odstoupil.‘ “ (Lidové noviny, č. 37/1992)

23. wie ein Fisch im Wasser

jako ryba ve vodě

= cítit se velmi jistě, zkušeně, a proto tam být rád (SČFI, 312)

- ❖ „Nach Paris fühlte ich mich in West-Berlin **wie ein Fisch im Wasser**.“ (Zeit Magazin, 1.8.2017)
- ❖ „Wie sehr der nationale Faktor zu ihren Gunsten wirkte, wurde mir ohnehin erst voll bewußt, als ich 1940/41 das besetzte Norwegen erlebte; dort konnte sich einer vom Widerstand bewegen **wie ein Fisch im Wasser**.“ (Brandt, Willy: Erinnerungen, 1997)
- ❖ „V tomto nelegálním řemesle přežil přes dvacet let jen díky tomu, že se dokázal pohybovat v branži **jako ryba ve vodě**.“ (McKinneyová, Meagan: Maskovaná kráska, 2004)
- ❖ „V prostředí, kde svoboda projevu patří k samozřejmostem, by se pohyboval **jako ryba ve vodě** a kromě průvodních jevů popularity by jeho integritu nic neohrožovalo.“ (Vohryzek, Josef: Literární kritiky, 1995)

24. wo sich die Füchse/wo sich Fuchs und Hase gute Nacht sagen

tam lišky/zajáci dávají dobrou noc

= špatně přístupné místo, zapadlé, daleké (SČFI, 439)

- ❖ „**Wo sich** vor anderthalb Jahren zwischen den verlassenen Flugzeughangars und einigen verfallenen Baracken noch wahrhaftig **Fuchs und Hase Gute Nacht sagten**, steht jetzt eine 360 Meter lange und 210 Meter breite Halle im märkischen Sand.“ (Der Tagesspiegel, 23.11.2000)
- ❖ „Denn Erfahrungen aus der Fußgängerzone an der Wilmersdorfer Straße zeigten, dass **sich** dort abends **Fuchs und Hase gute Nacht sagten**.“ (Berliner Zeitung, 12.10.2002)
- ❖ „Z té konečné stanice jsem pokračoval dál autobusem, který mě vzal až někam na venkov, **kde lišky dávají dobrou noc**.“ (Popel, Richard: Paradýzo, 2000)

- ❖ „Jesenicku byla dlouhá léta přisuzována nálepka kraje, **kde lišky dávají dobrou noc.**“ (Hospodářské noviny, 7. 6. 1996)

25. stehlen/klaunen wie eine Elster/wie eine Rabe

krást jako straka

= krást bez zábran, při každé příležitosti (SČFI, 338)

- ❖ „Der Junge ist renitent, er lügt und **stiehlt wie ein Rabe.**“ (Der Tagesspiegel, 12.3.2005)
- ❖ „In einem Dorfe lebte einmal ein Knabe, der **stahl wie eine Elster** alles, was ihm gefiel und was er zu sich stecken konnte, obgleich er wußte, daß es eine Sünde sei.“ (Carstensen, Carl; Schulz, Adolf: Lesebuch für die Mittelstufe, 1899)
- ❖ „ » Chodí za mnou vystresovaní majitelé firem, kteří už nevědí, co mají dělat. Zaměstnanci jim kradou jako straky v továrnách nebo ve skladech,« komentuje to Zbyšek Hazmuka, společník firmy Hakoplus, která se zabývá instalací různých monitorovacích systémů.“ (Ekonom, č. 6/2010)
- ❖ „Češi tady před Vánocemi **kradou jako straky.**“ (Respekt, č. 52/1996)

26. mit den Wölfen heulen

kdo chce s vlky býti/být, musí s nimi výti/výt

= kde se chce stýkat, žít, spolupracovat s jinými (nepříjemnými) lidmi, musí se jim přizpůsobit, chovat se stejně (SČFI, 965)

- ❖ „Die Linke besitze nur eine Chance, wenn sie bis zu einem gewissen Grad »**mit den Wölfen heult**«, rechtfertigte sich ein sozialdemokratischer Abgeordneter.“ (Die Zeit, 17.1.2013)
- ❖ „Wer in der Bundesliga bleiben will, muß mit den Wölfen heulen.“ (Berliner Zeitung, 19.12.1997)
- ❖ „Chtějí-li však zelení ve volbách uspět, a to nejspíš chtějí, jinak by v nich přece nekandidovali (na nějaký "průzkum bojem" jsou volby trochu drahý špás), měli by vzít vážně, že **kdo chce s vlky býti, musí s nimi výti.**“ (Lidové noviny, 13. 5. 2006)
- ❖ „Kdo se chce dostat na vedoucí pozici a nezdědil majetek, musí být chytřejší, ctižádostivější a energičtější než konkurence, musí mít štěstí a hodit skrupule přes

palubu, protože **kdo chce s vlky býti, musí s nimi výti.**“ (Hospodářské noviny, 27. 7. 1998)

27. Schmetterlinge im Bauch haben/fühlen

mít/cítit motýly v břiše/žaludku

= být nadšený (Duden, 658)

- ❖ „Die ersten **Schmetterlinge im Bauch**, die Zurückweisung des Angehimmelten, Liebeskummer: Swift spricht in ihren selbst komponierten Songs den meist jungen, weiblichen Fans aus der Seele.“ (Die Zeit, 9.2.2014)
- ❖ „Was wie eine abenteuerliche Bilderbuch-Romanze voller Erotik und **Schmetterlingen im Bauch** beginnt, muss sich schon bald wichtigen Themen des Lebens wie Familie, Beziehungsfähigkeit und Verbindlichkeit stellen.“ (Rhein-Zeitung, 3.3.2020)
- ❖ „Nikdy jsem v takovém domově nebyla, rozpaky z očekávání mi zaměstnávaly většinu myšlenek, také **motýly v břiše jsem cítila**, to říkávala moje babička a ten pocit jistě znáte.“ (Deníky Bohemia, 19. 12. 2009)
- ❖ „Ale i v dlouhodobějších vztazích občas přemýšlíme o tom, jestli **má** náš nejdražší ještě pořád **motýly v břiše**, když nás vidí.“ (JOY, č. 1/2016)

28. wie die Sardine in der Büchse

(namačkani) jako sardinky

= je jich tam příliš, nepohodlně mnoho, tísnit se

- ❖ „Wobei bequem in dem Zusammenhang nur bedeutet, dass die Kinder nicht mehr **wie die Sardinen in der Büchse** transportiert werden.“ (Rhein-Zeitung, 3.4.2020)
- ❖ „Selbst die Touristen sind genervt, wenn sie **wie die Sardinen in der Büchse** am Strand liegen und auf dem Weg zur Trauminsel mit dem Boot im Stau stehen.“ (Der Tagesspiegel, 24.2.2019)
- ❖ „Pomalu přejel pohledem po kroužku mužů, kteří se tu, ve společenské buňce, **mačkali jako sardinky**.“ (Bova, Ben: Síň slávy mistrů SF 2A, 2006)
- ❖ „A k tomu všemu tu byli všichni **namačkaní** pohromadě **jako sardinky**.“ (Stimson, Tess: Hra na lež, 2014)

29. Schlange stehen

stát frontu

Jedná se o příklad polysémie. První význam slova Schlange je „had; jedovatý, neškodný had“, třetí význam pak „fronta, řada, zástup.“⁵² Fronta na základě vnější (metaforické) podobnosti rezonuje hada.

- ❖ „Er ist optimistisch, auch wenn die Interessenten vor seinem Infostand nicht gerade **Schlange stehen**.“ (Die Zeit, 14.8.2017)
- ❖ „Eigentlich, habe ich gestern gedacht, als ich so bei Netto **in der Schlange stand**, lebe ich hier auch nicht viel anders als in der Thomasstraße, außer daß alle Bars gleich um die Ecke sind und ich den Nachtbus nicht mehr mit meiner Gegenwart beehre.“ (Dückers, Tanja: Spielzone, 2002)
- ❖ „Někdy jsme taky **stáli frontu** na zlevněné vstupenky do divadla či listovali knížkami v knihkupectví Barnes & Noble, zavítali do přírodopisného muzea či na pout’.“ (Coben, Harlan: Nadobro ztracený, 2003)
- ❖ „Připomíná mi středoškolskou fotbalovou hvězdu, na kterou všechny holky **stály frontu**.“ (Kleypas, Lisa: Citlivá místa, 2012)

30. jemanden bringen keine zehn Pferde irgendwohin/dazu etwas zu tun

ani párem koní/ volů mě tam nedostaneš/se mnou nehneš

= nepůjdu tam za žádnou cenu, nic, nikdo mě nedonutí tam jít (SČFI, 663)

- ❖ „»**Keine zehn Pferde** bringen mich in ein Flugzeug!«“ (Noll, Ingrid: Ladylike, 2006)
- ❖ „Und der frühere weiße Staatschef Pieter Willem Botha gar erklärte, **keine zehn Pferde** würden ihn vor diese Kommission bekommen, denn er habe stets nur "im Interesse Südafrikas" gehandelt.“ (Berliner Zeitung, 23.1.1996)
- ❖ „Jako kluk jsem miloval fotbal, ale teď už by mě řadu let nikdo nedostal na fotbal **ani párem koní**.“ (Lidové noviny, 5. 4. 2008)
- ❖ „Byl to boj Loni se proti Engelovi postavil osud a motorku nedokázal se zadřeným motorem dostat do cíle **ani párem koní**, a to doslova. (Svět motorů, č. 4/2017)

⁵² SIEBENSCHNEIN, Hugo. *Velký česko-německý slovník*. 2006, s.1204.

31. wenn die Katze aus dem Haus ist, tanzen die Mäuse (auf dem Tisch)

Když kocour není doma, myši mají pré/hody/posvícení.

= po odchodu nařízeného, člověka s autoritou a dozorem, se všichni náhle chovají divoce, bez zábran (SČFI, 377)

- ❖ „Andrea Breth, die Gralshüterin eines Theaters mit Weltligistinnen und auch -ligisten der Schauspielkunst, hat zornig ihre Berliner Burg geräumt, **die Katze ist aus dem Haus, und die Mäuse tanzen auf dem Tisch.**“ (Der Tagesspiegel 25.4.1999)
- ❖ „Stattdessen erklärt der SPD-Vorsitzende launig, man wisse ja, „**wenn die Katze aus dem Haus ist, tanzen die Mäuse** etwas lebendiger“.“ (Die Zeit, 10.3.2008)
- ❖ „Bohužel však v létě dvojnásobně platí pořekadlo, že **když kocour není doma, myši mají pré.**“ (Lidové noviny, 2. 7. 2015)
- ❖ „**Když je kocour z domu, myši mají pré,** říká lidové přísloví a nejistý začátek sezony v Národním divadle moravskoslezském v Ostravě tuto moudrost potvrdil téměř čítankově.“ (Lidové noviny, 23. 9. 2009)

7.2 Částečné ekvivalenty

1. getroffene Hunde bellen

potrefená husa se vždycky ozve/ nejmíc křičí/kejhá

= reakce na přehnaně uraženou, dotčenou reakci (SČFI, 316)

- ❖ „Wer wie ich als Staatsanwalt seit etlichen Jahren auf dem Gebiet der illegalen Beschäftigung tätig ist, wird sich allerdings des Eindrucks nicht erwehren können, dass hier **getroffene Hunde bellen.**“ (Die Zeit, 29.1.2004)
- ❖ „War mir natürlich klar, dass **getroffene Hunde bellen** würden, deswegen gehe ich auf die Heulsusen-Reaktionen auch nicht weiter ein.“ (Die diesjährige Expedition ist beendet, blog.greenpeace.de, 15.2.2008)
- ❖ „**Potrefená husa se hned ozvala,** čínský zástupce se urazil, oni to přece dělají z lásky a přátelství a ne, aby si někoho chtěli zavázat, nebo nedej bože měli nějaké vojenské ambice.“ (Literární noviny, č. 42/2012)
- ❖ „Prý není divu, že ODS **jako potrefená husa kejhá,** když má máslo na hlavě. (Lidové noviny, 19. 4. 2004)

2. Wo haben wir denn zusammen Schweine gehütet?

Copak jsme spolu husy/krávy pásli?/ My jsme spolu husy nepásli!

= nemáte právo se mnou takto mluvit, se ke mně tak chovat, nejsme žádní důvěrní přátelé (SČFI, 400)

- ❖ „Ich bin nicht Ihr »Kumpel« – **wo haben wir denn schon zusammen Schweine gehütet?**“ (Duden, Redewendungen, 2013)
- ❖ „‘Wie ich so feststelle, haben Sie doch keine Umgangsregeln, **wir haben noch nicht zusammen Schweine gehütet**, dass Sie mich duzen dürften‘ “ (redensarten-index.de, navštíveno 20.6.2021)
- ❖ „A naopak: jako nepřírozené působí ve vztahu se 'zvýšeným' zájmem o osobu pana prezidenta v těchto dnech různá jeho familiární oslovení od lidí, kteří **s ním husy nepásli.**“ (Deníky Bohemia, 10. 11. 2009)
- ❖ „Z toho je vidět, že se už známe, ale přece jen **jsme spolu husy nepásli.**“ (Story, ročník 1995)

3. jemandem einen Floh ins Ohr setzen

nasadit někomu brouka/cvrčka/červa/švába do hlavy

= znepokojit, vyrušit někoho a přimět ho k přemýšlení, zkoumání, vzbudit pochybnosti (SČFI, 58)

- ❖ „Man darf sich deshalb nicht wundern, wenn ihnen die Werbung jeden **Floh ins Ohr setzen** kann.“ (Die Ziet, 8.9.2005)
- ❖ „Auf der Bühne treten zwei junge Galeristen auf, smart und clever, die dem alten Mann **einen Floh ins Ohr setzen.**“ (Die Zeit, 1.5.1970)
- ❖ „Matka se naopak tvářila starostlivě a zachytil jsem útržky jejich rozhovoru, který mi **nasadil brouka do hlavy.**“ (Bouille, Pierre: Ostrůvek, 1999)
- ❖ „A tak Václav Havel **nasadil** mnohým, ale podle mne hlavně mužům, pěkného **brouka do hlavy.**“ (Právo, 16. 5. 1996)

4. wenn man den Esel nennet (kommt er gerannt)

my o vlku a vlk za humny/za dvěřmi

= my hovoříme, vzpomínáme na člověka a on právě přichází (SČFI, 965)

- ❖ „Hast du unseren Schwiegersohn schon gesehen? Ach, da kommt er ja – **wenn man den Esel nennt ... !**“ (Duden: Redewendungen, 2013)
- ❖ „So gehts doch allemal. **Wenn man den Esel nennt, kommt er gerennt.**“ (Die Grenzboten, 1907)
- ❖ „**My o vlku a vlk za humny,**‘ zabručel Lance, neboť v tom okamžiku se otevřely dveře a Percival Fortescue vstoupil do kanceláře.“ (Christie, Agatha: Kapsa plná žita, 1972)
- ❖ „Ještě nestačil srovnat svou fasádu , když v tom se dveře rozlétly a stanul v nich. **My o vlku a vlk za humny.**“ (Sígl, Miroslav: Almanach českých novinářů, 2008)

5. zum Kuckuck!

K čertu!

= Sakra!, to je velmi nepříjemné, velmi mě to zlobí (SČFI, 159)

- ❖ „Und: Was **zum Kuckuck** ist "die Schreibmaschine Hamburgs"?"“ (Die Zeit, 16.6.2016)
- ❖ „**Zum Kuckuck**, wozu gibt es denn Gerichtsvollzieher?“ (Der Tagesspiegel, 1.6.2003)
- ❖ „Říkal, že je to jenom rušení držby. Ale co to **k čertu** znamená?“ (Steinbeck, John: Toulky s Charleym za poznáním Ameriky, 1964)
- ❖ „Jak se tam **k čertu** každou vteřinu, po celý náš mizerný život ty bombardéry dostávají?“ (Bradbury, Ray: 451 stupňů Fahrenheita, 1970)

6. weiß der Kuckuck!

Čert ví!

= nevím, není mi známo (SČFI, 158)

- ❖ „Bleiben die Arbeitgeber hart und sperren gar aus, sinken seine Wahlchancen weiter, ob die Konjunktur dann anzieht, **weiß der Kuckuck.**“ (Berliner Zeitung, 11.5.2002)
- ❖ „Den Hals hochgereckt, denn das Wasser ist trübe und **weiß der Kuckuck**, was den Tag über in den See floss, schwimme ich bis zur gelben Boje und zurück, wobei ich mich erfreue an diesem Strand mitten in der Stadt.“ (Der Tagesspiegel, 28.6.2005)
- ❖ „**Čert ví**, kde to Konipas vyšťáral.“ (Zábrana, Jan: Vražda v zastoupení, 1967)

- ❖ „Ostatně, **čert ví**, třeba to byla pravda, ale pro náš příběh to není důležité.“ (Bulgakov, Michail A.: Mistr a Markétka, 1969)

7. sei kein Frosch!

Nebud' labuť!

= neboj se, neměj obavy, nestyd' se (Duden, 239)

- ❖ Noel, **sei kein Frosch**, alles wird gut, bald ist Weihnachten, vier Wochen nur noch. (Braun, Marcus: Hochzeitsvorbereitungen, 2003)
- ❖ **Sei kein Frosch**, sprach dann, in solch messerscharfen Momenten seiner Jugend, das Mädchen sich selbst Mut zu. (Die Zeit, 4.6.1993)
- ❖ „**Nebud' labuť**“, člověče. Ty se tam prostě ukázat musíš.“ (Gilden, Mel, Beverly Hills 90210, 1994)
- ❖ „**Nebud' labuť!** Bude to super!“ (Brunn, Mattias: Po Fredrikovi, 2009)

8. nach jemandem/etwas kräht kein Hahn

ani pes po tom/něm nešťekne

= je to nevýznamné, nikdo si na to ani nevzpomene (SČFI, 673)

- ❖ Wenn es mit Spanien und Italien schiefeht, dann **kräht kein Hahn** mehr nach Griechenland. (Die Zeit, 12.7.2012)
- ❖ Es gab in seinem Vaterlande mehrere Bauernsöhne, die gelehrte und würdige Männer geworden waren, und doch **krähete kein Hahn darnach?** (Jung-Stilling, Johann Heinrich: Lebensgeschichte, 1835)
- ❖ „Kašlete na něj. Až tenhle debilní systém padne, **ani pes po něm nešťekne**.“ (McNab Andy: Průstřel, 2011)
- ❖ Můžete toho člověka vídat v televizi denně, ale show skončí a **ani pes po něm nešťekne**. (Deníky Bohemia, 6. 5. 2006)

9. die Katze im Sack kaufen

kupovat zajíce v pytli

= přijmout nebo koupit něco nevyzkoušeného, neprověřeného (SČFI, 925)

- ❖ Später wurde in trauriger Weise dokumentiert, daß Strauß **die Katze im Sack gekauft hatte**. (Die Zeit, 8.11.1991)

- ❖ Die Briefe gehen nach allen Windrichtungen, die Vorzüge des Schülers werden hervorgehoben - der vorsichtige Bühnenleiter will aber nicht **die Katze im Sack kaufen** und selbst sehen, ob der Schüler wirklich ein solches Wunderkind sei. (Welt und Wissen, 1927)
- ❖ Jelikož květina může být cokoli od pomněnky až po orchidej, bylo to nepochybně **kupování zajíce v pytli**. (MacDonaldová Betty: Vejce a já, 1989)
- ❖ Nic proti tomu nemám, ale chci si ten byt nejdříve prohlédnout, nebudu **kupovat zajíce v pytli**. (Charoust, Milan: Ostrov, 2002)

10. Hummeln im Hintern haben

mít roupy

= být velmi neposedný, rozpustilý, nepokojný

- ❖ Ich **hatte** früher auch **Hummeln im Hintern** und habe mich trotzdem normal entwickelt, oder? (Berliner Zeitung, 26.10.2005)
- ❖ Der Mann **hat Hummeln im Hintern**, den kann man nicht ruhigstellen!(Berliner Zeitung, 21.1.1995)
- ❖ A buď vobčas taky trochu vážnej, když moje drahá sestra **neví roupama** co dělat. (Škvorecký Josef: Příběh inženýra lidských duší, 1992)
- ❖ Dokud není opravdu vystresovaný, **chytají ho roupy** a začne plácet nesmysly. (Murakami Haruki: Kafka na pobřeží, 2006)

11. der frühe Vogel fängt/frisst den Wurm

ranní ptáče dál doskáče

= kdo vstane a začne pracovat brzy, více dokáže, víc toho stihne (SČFI, 742)

- ❖ In unserer Gesellschaft gilt, 'Morgenstund hat Gold im Mund' oder 'Nur **der frühe Vogel fängt den Wurm**'. (Die Zeit, 5.1.2017)
- ❖ Für alle gilt: "**Der frühe Vogel fängt den Wurm**", sagt Ole Kamm vom Verkehrsclub Deutschland (VCD). (Der Tagesspiegel, 14.11.2016)
- ❖ Nóó, říká se, že **ranní ptáče dál doskáče**, pomyslel si, a já moc dobře vím, za kým se tohle ranní ptáče snaží doskákat. (Robinson Nige: Loď lásky, 1994)

- ❖ Zatímco slavná teta Kateřina z Jirotkova Saturnina varovně zdvihá prst, že jenom **ranní ptáče dál doskáče**, současní odborníci k tomu dodávají, že také brzy doskáče. (Mladá fronta DNES, 8. 6. 1996)

12. schlafen wie ein Bär

spát jako dudek

= spát tvrdě, spokojeně

- ❖ „Bin sonst bei ganz vorzüglicher Gesundheit, **schlafe wie ein Bär** und esse wie ein Wolf.“ (Tiedemann, Adolf von; Peters, Karl: Tana-Baringo, 1907)
- ❖ „Ich hau mich hin und **schlaf wie ein Bär**.“ (Avanti!, 1972 (Filmurteil))
- ❖ „Vyčerpání ji zcela pohltilo a **spala jako dudek**.“ (Robertsová, Nora: Smrtící věrnost, 2003)
- ❖ „Dutton, kterému se doznáním silně ulevilo, **spal** za letu **jako dudek**.“ (Gardner, Erle Stanley: Některá negližé cosi tají, 2001)

7.3 Čistě sémantické ekvivalenty

1. eine Mücke/Biene machen

zmizet/vytrátit se/ztratit se jako pára nad hrncem – proběhnout/ proklouznout jako myš/myška

= nenápadně, tiše, rychle od někud odejít, vytrátit se (SČFI, 221)

- ❖ Auch Victorias Freund **hatte die Mücke gemacht**. (Der Tagesspiegel, 1.10.2000)
- ❖ Da **habe ich die Mücke gemacht** und bin zur Rheinsberger. (Berliner Zeitung, 22.3.2001)
- ❖ „Potřebuju trochu informací. Ty mi je můžeš dát. Pak **zmizím jako pára nad hrncem**.“ (Vaněk-Úvalský, Bohuslav: Zabrisky, 1999)
- ❖ Jakmile nastane průšvih, tyhle dvě **zmizí jako pára nad hrncem**. (Bardová, Mary: Nejlepší přítelkyně ve škole, 2001)

2. jemandem einen Bären aufbinden

věšet/ pověsit někomu bulíky na nos

= někoho balamutit, něco někomu namluvit, oklamat ho tak

- ❖ "Wer auch immer Herrn Tönnies (Schalker Aufsichtsratsvorsitzender, d. Red.) zugetragen hat, wir hätten verhandelt, **hat ihm einen Bären aufgebunden**", sagte Klopp. (Die Zeit, 10.5.2013)
- ❖ Lassen Sie sich keinen **Bären aufbinden** und testen Sie Ihr Wissen über die Freie Universität! (Der Tagesspiegel, 26.9.2015)
- ❖ Dařilo se ti **věšet lidem bulíky na nos** a přitom ses nikdy úplně nepřestal bát, že tě nakonec odhalí jako podvodníka, vetřelce ve společenské jednotce. (McInerney, Jay: Zářivá světla velkoměsta, 1994)
- ❖ Je mi líto, ale vám je dost snadný **věšet bulíky na nos**. (Pullman, Philip: Stín na severu, 2003)

3. die Flöhe husten/niesen hören

slyšet trávu růst

= být zbytečně a přehnaně podezíravý, hrozící riziko zveličovat nebo si jen představovat, předstírat přehnané schopnosti (SČFI, 823)

- ❖ So meldete eine Zeitung, die besonders oft **die Flöhe husten hört**, im Januar 1976, daß der Staatssicherheitsminister Erich Mielke abgelöst werde; Nachfolger werde sein Stellvertreter Bruno Beater. (Die Zeit, 11.3.1988)
- ❖ Im Gegensatz zu seinem Kabinettskollegen Genscher, der „**die Flöhe husten hört**“, hatte Scheel in seinem Urlaubsort gar nicht bemerkt, daß die Entführung des Botschafters Spreiti eine Welle von Emotionen ausgelöst hatte. (Die Zeit, 8.5.1970)
- ❖ Po dvaceti minutách - zrovna když jsem si říkal, že už nikdo nepřijde, že jsem prostě **slyšel trávu růst** a naletěl jsem výhrůžce typu "máte tam bombu " - do ulice přikodrcala postarší, řádně oprýskaná Toyota Liftback, samozřejmě s nezbytným křídlem a reflexními pásy, které nejspíš měly zakrýt díry v karosérii. (Frýbort, Pavel: Vekslák 2, 1993)
- ❖ Asi jsem **slyšel trávu růst**. Prostě se mi to nějak nezdálo. (Blyton, Enid: Správná pětka 6, 1996)

4. die Katze aus dem Sack lassen

pustit si pusu/hubu na špacír

= rozpovídat se, hodně toho vyžvanit, vyzradit (SČFI, 230)

- ❖ Sie habe noch etwas Wichtiges mitzuteilen, erklärte die 33-Jährige nach dem 7:6 (7:4), 6:2 über Roberta Vinci während der Siegerehrung im Arthur-Ashe-Stadium - **und ließ die Katze aus dem Sack.** (Die Zeit, 13.9.2015)
- ❖ Ein langjähriger Mitarbeiter verriet es in einer Facebook-Gruppe, ein Blogger las mit - und nun **ist die Katze aus dem Sack.** (Der Tagesspiegel, 6.7. 2019)
- ❖ Když jste mu poskytlí pivo, **pustil si hubu na špacír.** Bez piva ani muk. (Chase, James Hadley: Piksla červů, 1994)
- ❖ Raffael Grigorjanc, mezi bohémou od Jerevanu po Paříž zvaný Raffik, se odstěhoval ze Sovětského svazu koncem sedmdesátých let, protože si ve své poezii **začal pouštět hubu na špacír** a stahovaly se nad ním mraky. (Štětina, Jaromír: Století zázraků, 2000)

5. jemanden gehen die Pferde durch

ruply/praskly mu nervy

= přestat se ovládat, nedokázat se kontrolovat (SČFI, 575)

- ❖ Wie wir schon vermuteten, waren dem jungen Journalisten in seinem Beitrag etwas **die Pferde durchgegangen!** (www.redensarten-index.de, navštíveno 3.7.2021)
- ❖ Da du nicht zu erreichen warst und wir schon die Befürchtung hatten, dir könnte etwas zugestoßen sein, sind mit mir **die Pferde durchgegangen.** (www.redensarten-index.de, navštíveno 3.7.2021)
- ❖ **Ruply mu nervy**, tak jí rozdupal pánev. (Právo, 30. 5. 2007)
- ❖ **Ruply mu nervy** a musel předčasně do kabiny. (Deníky Bohemia, 11. 2. 2014)

6. jemanden zur Schnecke machen

přetrhnout/roztrhnout někoho jako hada

= někoho potrestat, vyřídit si to s někým, vynadat někomu (SČFI, 109)

- ❖ Ich kann mich nicht vor die Kamera stellen, **jemanden persönlich zur Schnecke machen**, weil das die Zuschauer angeblich erwarten – und später gemeinsam ein Bier trinken gehen! (Die Zeit, 18.4.2016)
- ❖ Die haben mich als Vertreter des westlichen Kapitals **zur Schnecke gemacht.** (Der Tagesspiegel, 1.10.2005)

- ❖ Když mi to Vachoušek v neděli řekl , tak sem si myslel , že tě **roztrhnu jak hada**, pravil snoubenec. (Škvorecký, Josef: Příběh inženýra lidských duší, 1992)
- ❖ Ale klidně hul, Cyrile, ale jen mi to tam neklep do bot, sic bych tě musel **přetrhnout jak hada!** (Kratochvíl, Jiří: Avion, 1995)

7.4 Nulové ekvivalenty

1. der getretene Wurm krümmt sich / auch der Wurm krümmt sich, wenn er getreten wird

= i slabý, bojácný se bude nakonec bránit, nenechá si vše líbit (Duden, 861)

- ❖ Es ist natürlich kein Wunder, daß auch ein paar gegentheilige Stimmen sich geregt haben. **Der getretene Wurm krümmt sich.** (Die Grenzboten, 1880)
- ❖ Doch **auch der Wurm krümmt sich, wenn er getreten wird.** (Eckenbrecher, Margarethe, Im dichten Pori: Reise- und Jagdbilder aus Deutsch-Ostafrika, 1912)

2. die Kuh fliegen lassen

= velmi, bujaře oslavovat (Duden, 442)

- ❖ In seinem Red-Bull-Renault, mit dem er auch in Düsseldorf "**die Kuh fliegen lassen**" will, wird er zwischen 12.00 und 14.00 Uhr über die Fan-Meile in Berlin brausen. (Die Zeit, 27.11.2010)
- ❖ Die Ryker's kamen aus Kassel in Nordhessen und haben in meinen Lieblingsclubs in Berlin öfters **die Kuh fliegen lassen.** (Rykers's: Philologisches Klo - Archiv, 4.5.2008)

3. da(von) beißt die Maus keinen Faden ab

= nedá se to změnit, je to dané (Duden, 498)

- ❖ Peter Hartz ist - **da beißt die Maus keinen Faden ab** - schon heute ein Symbol. (Berliner Zeitung, 8.10.2005)
- ❖ Schrift, und jede andere Form der Sprachkunst, ist linear, **da beißt die Maus keinen Faden ab.** (Die Zeit, 3.9.1998)

4. **Bock/keinen Bock (auf etw.) haben**

= mít/nemít na něco naládu, chut' (Duden, 127)

- ❖ Wie etwa, wenn meine Tochter irgendwann **keinen Bock hat auf** Klavierüben oder so, dann muss man ihr doch irgendwie auch ein bisschen Druck machen können? (Die Zeit, 2.8.2017)
- ❖ Je mehr ich gelesen habe, desto **mehr Bock hatte ich**, eine eigene Geschichte aufzuschreiben. (Die Zeit, 10.10.2017)

5. **da ist der Bär los/geht der Bär ab**

= děje se něco zajímavého, je dobrá nálada (Duden, 90)

- ❖ Ab 21 Uhr **sind die Bären los**, und zwar erstmals im Kreuzberger "SO 36". (Berliner Zeitung, 24.2.1996)
- ❖ Lieber Leser im Ausland, bei uns **ist der Bär los!** (Die Zeit, 14.5.1998)

6. **der Esel geht voran/voraus / der Esel nennt sich (selbst) zuerst**

= nedat přednost, jmenovat sebe jako prvního (Duden, 195)

- ❖ Doch die Erziehung treibt ihnen den Stolz mit Bremssätzen aus: "Nimm dich nicht so wichtig!", "Sei hübsch bescheiden!", "**Nur der Esel nennt sich selbst zuerst!**" (Die Zeit, 10.10.2013)
- ❖ Nur **der Esel nennt sich selbst zuerst**. (Berliner Zeitung, 11.5.2002)

7. **(das sind) kleine Fische**

= maličkosti, nedůležité věci (Duden, 221)

- ❖ Dabei seid Ihr keine **kleinen Fische**, sondern diejenigen, die den öffentlichen Diskurs täglich mitbestimmen. (Die Zeit, 16.11.2017)
- ❖ Der SPD-Chef gibt sich nicht mit **kleinen Fischen** ab. (Berliner Zeitung, 2.5.2005)

8. **die großen Fische fressen die kleinen**

= silnější žijí na úkor slabších (Duden, 222)

- ❖ **Die großen Fische fressen die kleinen** - das mag für viele Branchen gelten, offenbar aber nicht für den Berliner Büchermarkt. (Der Tagesspiegel, 11.6.2011)

- ❖ „**Die großen Fische fressen die kleinen**“, aber die kleinen sind auch nicht besser. (Die Zeit, 24.10.1975)

9. einen Frosch im Hals/in der Kehle haben

= mít ochraptělý hlas, chraptět (Duden, 239)

- ❖ Eine knödelige Stimme, die klang, als **habe** dieser Grönemeyer **einen Frosch im Hals**, wenn nicht eine Mandelentzündung. (Die Zeitt, 30.10. 2008)
- ❖ Gegen den **Frosch im Hals** hilft auch das Schlucken nicht. (Die Zeit, 22.8. 1985)

10. einen Igel in der Tasche haben

= lakomý (Duden, 377), být skrblik/držgrešle

- ❖ Als Student in München muss man eh schon **einen Igel in der Tasche haben**. (Der Tagesspiegel, 28.09.2014)
- ❖ Es reicht nicht mehr, daß „die Kämmerer **einen Igel in der Tasche haben**“, wie die Kommunalpolitiker nörgeln, die von den Verwaltungen in steigendem Zorn als „Tellerrandbeißer“ kritisiert werden („um nur ja nicht darüber hinauszuschauen“). (Die Zeit, 12.6.1987)

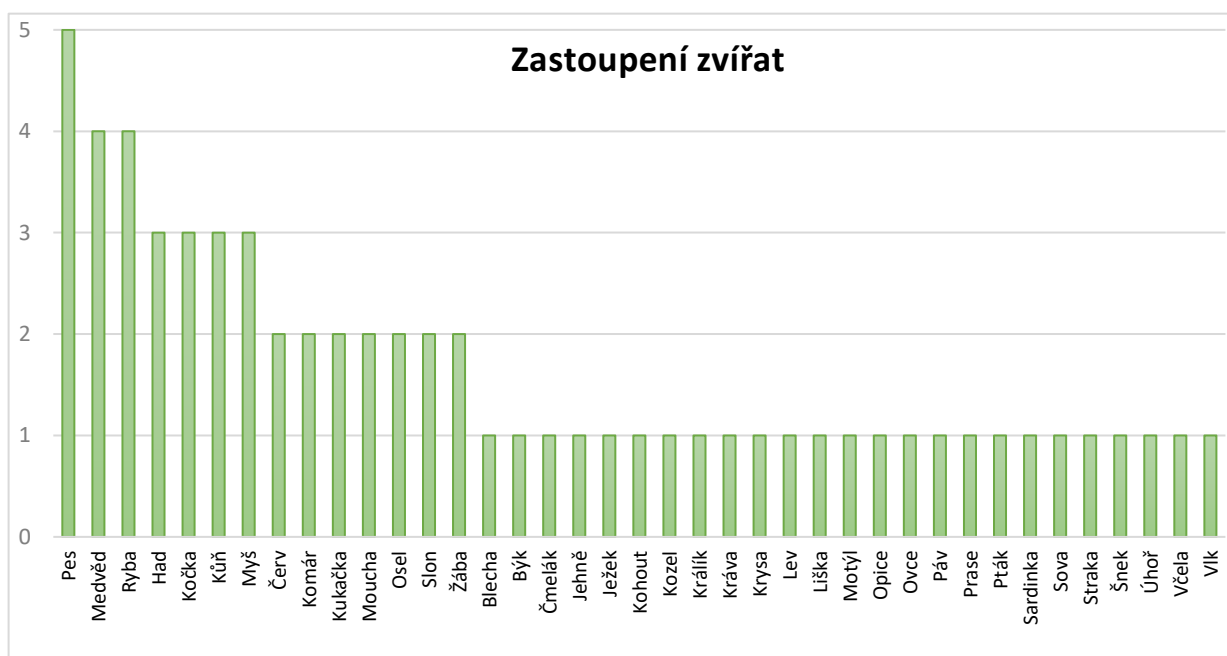
11. wie das Kaninchen vor der Schlange (stehen)

= ve strachu (Duden, 389)

- ❖ „Anstatt mit Herz und Leidenschaft gegen den Favoriten zu agieren, wie es Hyypiä noch am Vortag von seinen Profis gefordert hatte, verhielt sich Bayer **wie das Kaninchen vor der Schlange**.“ (Die Zeit, 18.2.2014)
- ❖ Sie hatte nur eine sehr kleine Rolle, und sie habe sich gefühlt **wie das Kaninchen vor der Schlange**, sagt Tempel heute. (Zeit Magazin, 3.1.2018)

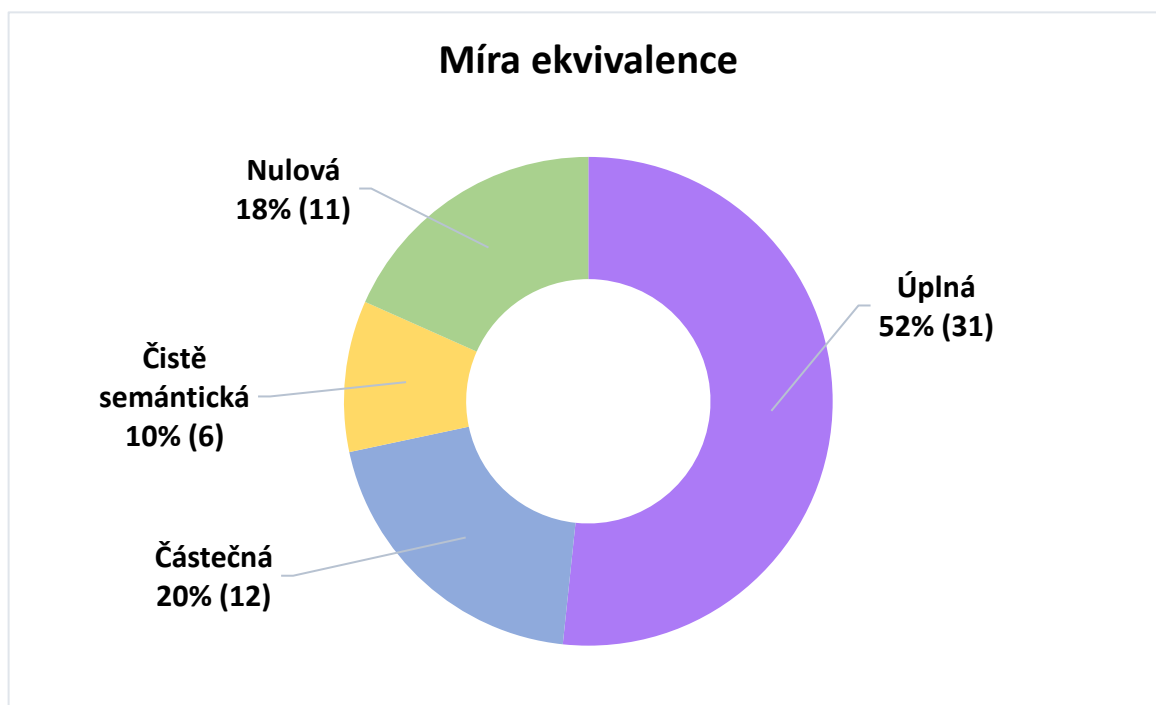
8 Vyhodnocení praktické části

V praktické části se objevilo celkem 60 idiomů ze slovníku *Duden* obsahujících názvy zvířat. *Graf 1.* zobrazuje, jaká jednotlivá zvířata a v jaké míře jsou v těchto 60 vybraných idiomech zastoupena. Vidíme, že nejvíce idiomů obsahuje „Hund“ – pes a to celkem 5. Většina zvířat je pak zastoupena pouze jednou. Zastoupeny jsou pak všechny druhy zvířat, domestikovaná, divoká, savci, obojživelníci, plazi, vodní zvířata, ptáci i hmyz. Některé idiomy obsahují více názvů zvířat najednou, ta jsou zde započítána také, proto je zde více než 60 výskytů.

Graf 1: Zastoupení zvířat

Těchto 60 idiomů je následně rozděleno do 4 skupin podle míry ekvivalence. *Graf 2.* zobrazuje zastoupení jednotlivých typů ekvivalence.

Graf 2: Míra ekvivalence

Z grafu je možné vyčíst, že více než polovina z vybraných idiomů je úplně ekvivalentní, tzn. v českém jazyce k těmto idiomům existuje stejný nebo téměř stejný ekvivalent. Čistě sémantická a nulová ekvivalence jsou zde v prakticky stejném množství a nejméně zastoupena je čistě sémantická ekvivalence. Objevují se tedy všechny čtyři typy ekvivalence, které zmiňuje Helgunde Henschel.

Praktická část **potvrdila** dříve stanovenou hypotézu, že úplná míra ekvivalence bude převládající.

Pojmenování zvířat patří mezi velmi produktivní vrstvu jazyka a zauímají obzvláště důležitou pozici ve frazeologii nejen obou zkoumaných jazyků, ale i u indoevropských jazyků celkově. Objevují ve všech druzích frazémů od nadávek po přísloví.⁵³

⁵³ MRHAČOVÁ, Eva, Eva JANDOVÁ a Jürgen HARTUNG. *Česko-německý slovník. pojmenování zvířat v české a německé frazeologii a idiomatice*. 2000, s. 13.

Myslím, že u jiných frazémů a idiomů by úplná míra ekvivalence tak četná nebyla. Zvířata jsou každodenní součástí našeho života a jsou námi tudíž velmi dobře prozkoumána, a to jak jejich vzhled, tak jejich chování. Důvodem pro převahu úplné ekvivalence je tedy nejspíše to, že na rozdíl od ostatních zdrojů frazémů, jako historie nebo reálie, nabízejí zvířata velmi malý prostor pro rozdíly.

Dalším důvodem pro vysoký výskyt úplné ekvivalence je rozhodně i blízkost obou jazyků během jejich vývoje⁵⁴. Mezi češtinou a němčinou bezpochyby panují rozdíly, jmenovitě například užití členů a kompozit v němčině nebo hojnější variantnost⁵⁵ a užití deminutiv v češtině⁵⁶. Není tomu ale ani tak dávno, co oba národy koexistovaly v jednom státním útvaru a němčina byla oficiálním jazykem i na českém území, nemluvně o početné německé menšině v pohraničí. Oba jazyky se tak velmi přiblížily a paralelně vyvíjely. Důležitým faktorem je pak i geografická poloha, oba státy spolu sdílejí hranice.

Nicméně, 18% zastoupení nulové ekvivalence také rozhodně není zanedbatelné a mohlo by být i vyšší, pokud bychom nebrali v potaz čistě sémantický typ ekvivalence, který je často opomíjen úplně⁵⁷. Tím se potvrzuje i nemalá rozdílnost obou jazyků.

Jak jsem již zmiňovala, názvy zvířat jsou ve frazeologii velmi frekventované, což dokazuje i fakt, že existují specializované slovníky obsahující pouze jazyková spojení se zvířaty. Bylo by proto žádoucí a jistě i zajímavé se výskytem zvířat ve frazeologii dále zabývat. Ač vzorek 60 idiomů, které tato bakalářská práce rozsahově zvládne pokrýt, není zanedbatelný, není ani dostatečně velký na to, aby se jeho výsledky daly aplikovat na celou, velmi širokou oblast těchto frazémů.

⁵⁴ MRHAČOVÁ, Eva, Eva JANDOVÁ a Jürgen HARTUNG. *Česko-německý slovník. pojmenování zvířat v české a německé frazeologii a idiomatice*. 2000, s. 13.

⁵⁵ HENSCHHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993, s. 137-138.

⁵⁶ MRHAČOVÁ, Eva, Eva JANDOVÁ a Jürgen HARTUNG. *Česko-německý slovník. pojmenování zvířat v české a německé frazeologii a idiomatice*. 2000, s.13.

⁵⁷ HENSCHHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. 1993, s. 142.

Závěr

Frazeologie je v mnoha ohledech speciální lingvistickou disciplínou, která má v jazyce nepochybně významné místo, i když bývá často zanedbávána. Frazémy dokáží zpestřit písemný i mluvený projev. Zároveň mají i funkci vzdělávací, neboť historické události jsou jejich častým zdrojem. Frazémy pak odkazují na zásadní historické okamžiky a tím tyto okamžiky zůstávají v podvědomí i mladším generacím. Ovlivňují a jsou ovlivňovány celou škálou jiných oborů i mimo lingvistiku, od umění po psychologii. Tato bakalářská práce se pak zabývala vybranými německými idiomy s názvy zvířat. Zvířata jsou pro frazeologii dalším cenným a značně frekventovaným zdrojem.

Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se blíže věnovala frazeologii jako vědě a jejímu historickému vývoji v Čechách a Německu. Definovala pojmy frazém a idiom společně s jejich znaky, polylexikalitou, ustáleností a idiomatičností, jak je zmiňuje Harald Burger. Podle Haralda Burgera je zmíněna také základní klasifikace frazémů na referenční, strukturní a komunikační frazémy. Dále práce uvádí i syntaktické členění a speciální skupiny frazémů. Nastíněna je i míra ekvivalence podle Helgunde Henschel. Rozlišeny jsou 4 typy míry ekvivalence, úplná ekvivalence, částečná ekvivalence, čistě sémantická ekvivalence a nulová ekvivalence. Nechybí ani zvláštní případ falešných přátel. Poněvadž jsou frazémy značně složité na překlad, vykresluje teoretická část i návrhy na překlad frazémů podle vlivné překladatelky Mony Baker. Teoretická část slouží jako základ pro druhou, praktickou část.

Úkolem praktické části bylo určit míru ekvivalence u 60 vybraných německých idiomů se zvířaty. Těchto 60 idiomů pochází ze slovníku *Duden*. Jediným kritériem pro výběr idiomů bylo zastoupení co nejvíce druhů zvířat ve finálním vzorku. V 60 zvolených idiomech se pak objevilo 38 různých zvířat odlišných druhů, z toho nejvíce zastoupen je domestikovaný pes – Hund. Idiomy jsou následně rozděleny do skupin podle toho, jaká u nich byla určena míra ekvivalence. Přítomny jsou všechny 4 typy míry ekvivalence, které jsou teoreticky zpracované v první části této práce. K idiomům je připojen vyhovující český ekvivalent společně s významem. K tomuto segmentu bylo využito několik dílů *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* (ŠCFI). Následně jsou idiomy doplněny o užití v kontextu, sesbírané v českém a německém korpusu. U každého jednotlivého idiomu jsou 2 příklady v českém a 2 v německém jazyce. Výjimkou jsou

idiomy s nulovou mírou ekvivalence, u kterých jsou příklady z kontextu pouze v německém jazyce kvůli nepřítomnosti trefného ekvivalentu v jazyce českém. Praktická část práce dospěla k závěru, že 31 neboli 52% zvolených idiomů je úplně ekvivalentních. Tím se potvrdila hypotéza stanovená v úvodu práce, že se mezi idiomy s názvy zvířat vyskytne převaha úplné ekvivalence. Je to způsobeno hlavně blízkým kontaktem obou jazyků, díky bohaté, provázané historii obou národů. Vliv na tento výsledek pak nejspíše má i samotný fakt, že šlo o spojení se zvířaty, se kterými má člověk velice familiární vztah. Máme důkladně prozkoumané jejich vzhled i chování a navíc se s nimi běžně setkáváme. Není zde proto propast mezi jazyky, jako by tomu nejspíše bylo u idiomů, které jsou specifické pro národ.

Cíl této bakalářské práce byl splněn. V budoucnu by bylo žádoucí na práci navázat podrobnějším výzkumem, jelikož zadaný rozsah této práce nedokáže toto rozsáhlé téma pojmut dostatečně podrobně.

Resumé

Die Phraseologie ist in vielerlei Hinsicht eine spezielle linguistische Disziplin, die zweifellos einen wichtigen Platz in der Sprache einnimmt, obwohl sie oft vernachlässigt wird. Redewendungen können sowohl der geschriebenen als auch der gesprochenen Sprache Abwechslung verleihen. Sie haben auch eine Bildungsfunktion, da sie häufig von historischen Ereignissen herrühren. Redewendungen verweisen dann auf historische Schlüsselmomente und so bleiben diese Momente im Unterbewusstsein der jüngeren Generationen. Sie beeinflussen und werden von einer Reihe anderer Disziplinen außerhalb der Linguistik beeinflusst, von der Kunst bis zur Psychologie. In dieser Bachelorarbeit wurden dann ausgewählte deutsche Redewendungen mit Tiernamen untersucht. Tiere sind eine weitere wertvolle und sehr häufige Quelle für Phraseologie.

Die Arbeit gliedert sich in zwei Teile. Der theoretische Teil war der Phraseologie als Wissenschaft und ihrer historischen Entwicklung in Böhmen und Deutschland gewidmet. Es definierte die Begriffe Redewendung und Idiom zusammen mit ihren Merkmalen, Polylexikalität, Festigkeit und Idiomatizität, wie von Harald Burger erwähnt. Nach Harald Burger wird auch die grundsätzliche Einteilung von Phraseologismen in referentielle, strukturelle und kommunikative Phraseologismen genannt. Darüber hinaus werden in der Arbeit auch syntaktische Unterteilungen und spezielle Gruppen von Phraseologismen erwähnt. Das Äquivalenzmaß nach Helgunde Henschel wird ebenfalls skizziert. Es werden vier Arten von Äquivalenzmaßen unterschieden, volle Äquivalenz, partielle Äquivalenz, reine semantische Äquivalenz und Nulläquivalenz. Es gibt auch den Sonderfall der falschen Freunde. Weil Redewendungen recht schwierig zu übersetzen sind, werden im theoretischen Teil auch Vorschläge zur Übersetzung von Redewendungen nach der einflussreichen Übersetzerin Mona Baker gemacht. Der theoretische Teil dient als Grundlage für den zweiten, praktischen Teil.

Die Aufgabe des praktischen Teils war es, den Äquivalenzgrad für 60 ausgewählte deutsche Redewendungen mit Tieren zu ermitteln. Diese 60 Redewendungen stammen aus dem *Duden*. Das einzige Kriterium für die Auswahl der Idiome war die Repräsentation möglichst vieler Tierarten in der endgültigen Stichprobe. In den 60 ausgewählten Redewendungen kamen 38 verschiedene Tiere unterschiedlicher Arten vor, von denen der domestizierte pes - der Hund, am meisten vertreten ist. Die Idiome werden dann entsprechend dem für sie ermittelten Äquivalenzgrad in Gruppen eingeteilt. Es sind

alle 4 Arten von Äquivalenzmaßen vorhanden, die im ersten Teil dieser Arbeit theoretisch ausgearbeitet werden. Zu den Redewendungen gibt es das entsprechende tschechische Äquivalent zusammen mit der Bedeutung. Für dieses Segment wurden mehrere Bände des Wörterbuchs der tschechischen Phraseologie und Idiomatik (SČFI) verwendet. Anschließend werden die Idiome durch den Gebrauch im Kontext ergänzt, der in den tschechischen und deutschen Korpora gesammelt wurde. Für jedes einzelne Idiom gibt es 2 Beispiele auf Tschechisch und 2 auf Deutsch. Eine Ausnahme bilden Idiome mit Null-Äquivalenz, für die die Beispiele aus dem Kontext mangels eines treffenden Äquivalents im Tschechischen nur auf Deutsch sind. Der praktische Teil der Arbeit kommt zu dem Ergebnis, dass 52 % der ausgewählten Idiome vollständig äquivalent sind. Damit bestätigte sich die in der Einleitung der Arbeit aufgestellte Hypothese, dass bei Idiomen mit Tiernamen eine vollständige Äquivalenz überwiegen würde. Das liegt vor allem an dem engen Kontakt zwischen den beiden Sprachen, dank der reichen, verflochtenen Geschichte der beiden Völker. Dieses Ergebnis ist wahrscheinlich auch dadurch beeinflusst, dass die Redewendungen mit Tieren assoziiert wurden, zu denen der Mensch eine sehr vertraute Beziehung hat. Wir haben ihr Aussehen und Verhalten gründlich erforscht, und außerdem sind sie häufig anzutreffen. Es gibt also keine Diskrepanz zwischen den Sprachen, wie es bei landesspezifischen Idiomen wahrscheinlich der Fall wäre.

Das Ziel dieser Bachelorarbeit ist erfüllt. Es wäre wünschenswert, dieser Arbeit in der Zukunft detailliertere Untersuchungen folgen zu lassen, da der zugewiesene Umfang dieser Arbeit dieses umfangreiche Thema nicht in ausreichendem Maße abdecken kann.

Bibliografie

BAKER, Mona. *In other words: a coursebook on translation*. Third edition. Abingdon, Oxon: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-66687-0.

BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Schmidt, 2010. Grundlagen der Germanistik. ISBN 978-3-503-12204-2.

ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: = Czech and general phraseology*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1371-0.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. 4, Výrazy větné. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-215-8.

ČERMÁK, František a Jiří HRONEK. *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. 3, Výrazy slovesné. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-215-8.

ČERMÁK, František, Jiří HRONEK a Jaroslav MACHAČ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. 1, Přirovnání. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-215-8.

Duden, Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik. 2., neu bearbeitete und aktualis. Aufl. Mannheim: Dudenverlag, 2002. Der Duden in 12 Bänden. ISBN 3-411-04112-9.

FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Niemeyer, 1997. ISBN 3-484-73032-3.

GRANGER, Sylviane a Fanny MEUNIER, ed. *Phraseology: an interdisciplinary perspective*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2008. ISBN 978-90-272-3246-5.

HENSCHHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. Bd.15. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1993. ISBN 3-631-45368-X.

MRHAČOVÁ, Eva, Eva JANDOVÁ a Jürgen HARTUNG. *Česko-německý slovník pojmenování zvířat v české a německé frazeologii a idiomatice: pojmenování zvířat v české a německé frazeologii a idiomatice*. Šenov u Ostravy: Ostravská univerzita, 2000. Universum. ISBN 80-86101-34-7.

PALM, Christine. *Phraseologie: eine Einführung*. Tübingen: Narr, 1997. Narr Studienbücher. ISBN 3-8233-4953-8.

SIEBENSCHIN, Hugo. *Velký česko-německý slovník*. Voznice: Leda, 2006. ISBN 80-7335-072-6.

Internetové zdroje

A Word on 'Descriptive' and 'Prescriptive' Defining [online]. [cit. 2021-6-16]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/descriptive-vs-prescriptive-defining-lexicography>

ČERMÁK, František. KORPUS. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2021-6-20]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KORPUS>

Český národní korpus [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>

Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS): Korpora [online]. [cit. 2021-7-4].
Dostupné z: <https://www.dwds.de/>

EUROPHAS [online]. [cit. 2021-5-23]. Dostupné z:
<http://www.europhras.org/de/europhras>

FIEDLER, Sabine. *Somewhat caught between lexicology and syntax: a look at Phraseology* [online]. 2015 [cit. 2021-5-20]. Dostupné z:
<https://hiphilangsci.net/2015/02/11/somewhat-caught-between-lexicology-and-syntax-a-look-at-phraseology/>

Universität Zürich [online]. [cit. 2021-6-5]. Dostupné z:
<https://www.ds.uzh.ch/static/cms/pfs/personen.php?detail=26>